

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to fading and bleed-through.]

17
1
2
3
4
5
6
7
8

1724.

1. Engelbrecht, Jo. Wilh.: Programm a Cestroni cursoriae
ad P. a. S. C. de contract. emb. vendit. Georg. Cas. Lehmanni
praesentationem.
2. et Engelbrecht, Jo. Wilh.: De eo, quod memorabile ac jus-
tum est circa agrum vulgo locum Lämmen - Recht.
3. Decret. 1724, 1727 - 1748
3. Engelbrecht, Jo. Wilh.: De credito antichretico ad
fructus percipientes non obligato.
4. Goebel, Jo. Wilhelmus: De cambelis notioribus.
5. Leyserus, Augustinus: De bonis adventitiis filiorum-
familias.
6. Leyserus, Augustinus: De morte vim jurisjurandi
habente.
7. Leyserus, Augustinus: De jure cambiali.
8. et Leyser, Polycarpus: De limitibus qui jurisconsultis
a theologis ponuntur.

1724.

9. Spies, Joh. Carolus: De tympanitico theoria ac
Therapia.

10. Spies, Johann Carolus: De dolore ventriculi -

J. WILHELMUS DE WICHT D.

PROGRAMMA

LECTIONI I. II. III.

ET I. C. DE CONTRA. ENT. 13. 14. 15.

NOBILISSIMI AC CLARISSIMI CANDIDATI

MAGISTRI GONN. LEHMANNI

IN ACADEMIA JULIA

Helmsfall

PAULI DIETRIKI SCHMIDKE

Acad. Typogr.

36.6.
3 /
1724/2^a

SPECIMEN SOLLENNE
IDQVE
POLYHISTORICO-NOMICO-CVRIOSVM
DE EO QVOD MEMORABILE
AC IVSTVM EST CIRCA
AGNOS

VVLGO
Don Lämmer = Recht

QVOD
COELESTIS AGNI SVFFVLTVS CLEMENTIA ET AVXILIO
IVXTA QVOQVE
EX PERMISSV ET AVCTORITATE
MAGNIFICI ICTORVM IN ACADEMIA IVLIA ORDINIS
PRAESIDE

IO. WILH. ENGELBRECHT D.

ANTECESSORE PRIMARIO CODIC. PROFESSORE PVBL. ORD.
INQVE COLLEGIO IVRID. SENIORE ET h. t. DECANO
PROMOTORE SVO NVNQVAM NON SVMME COLENDO
ET QVIDEM

PRO LICENTIA IN VTROQVE IVRE
EIQVE ANNEXIS HONORIBVS INSIGNIBVS PRIVILEGIIS
ET IMMVNITATIBVS MORE MAIORVM CAPESSENDIS
IN HAC PER-ILLVSTRI

REGIA ELECTORALI ET DVCALI ACADEMIA
AD DIEM XVII OCTOBR. MDCCXXIV.
IN IVLEO MAIORI

HORIS ANTE ET POMERIDIANIS
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
OFFERT

AVCTOR ET RESPONDENS
IOHANNES IACOBVS Lämmermann/ norimb.

HELMSTADII,
LITERIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII, ACAD. TYP. 18.

DEO
PATRIÆ
ET
PROXIMO.

PRÆLOQVIUM

AD
B. L.

INteriecto, imo et quod amplius excurret, in alma Palaocomes Academia triennio reliquum studiorum S. Themidis lustrale, ceu communiter exigunt, pascuum uti gratissimum ita saluberrimum hic loci ex voto offendens absolvensque abitum inde seu reditum ad Nostrates vix ac ne vix est, ut honorificum crediderim, nisi et suprema Iuris tentamina, iussis eorum, quibus præter Numen ter opt. ter max. cuncta debeo, obsequiose assurgendo, antea subirem ac decerptos quasi in Academia Iulia flores nactanque cum lana pinguedinem in grati animi testificationem et o utinam prospere cedat! cumprimis in quacunque PATRIÆ incrementum vel ornamentum referrem. Diu equidem per dubius in eo eram, quinam carpendi, quanam, inter innumeras fere nec non propemodum ad nauseam decantatas, sit scopo meo digna, eligenda materies, donec, quibus audio, Prænomena ac Cognomen Gentilitium, quid mihi agendum quidve omittendum, denique suapte monuerant atque ita scrupulum me argentem simul et semel excusserant! Superatis igitur ambobus Examinibus a Viris Magnificis apud celeberrimis Guelphos strenuis Iurium statoribus et fidelissimis Interpretibus mecum institutis placuit præsens opella Thema eo magis nimirum arripiendum, quo minus, ut opinor, idem a quopiam ex instituto unquam ventilatum, sed post plures alios vel ab ipsis summis iurisprudentiæ statoribus, qui intra cancellos duntaxat Fori sui subsistere, multo neglectum scio; Idcirco, quamvis Agriculus ego, pro temporis fugitivi ratione, librorum quoque penuria et curta supellectile, viribus annitar, partim ut, rei Agnitiæ maximam Ovillæ speciem constituenti, quod adhuc deesse videbatur, tantùm non ex vario scientiarum penu restituam, partim et præcipue, ut sanctimonie legis et moris Academicarum Specimen tertium ac publicum edere iubentis, in quantum ingenii tenuitas favet, faciam satis, quem adeo etsi forte non singularem indeclinabilem tamen ac imperatum ausum, Methodi gratia in duas partes et sua capita distinctum, benevole interpreteris abs Te, quisquis eruditus fueris, observanter rogo contendoque!

A 2

PAR.

CAP. I.
SISTIT GENERALIA QVÆDAM MA-
TERIÆ ET TRACTATIONIS DISPO-
SITIONEM.

§. I.

NVllum ferme, præter Ovem, sub sole animal re-
periri, quod, brutum nempe et pro mediocri-
tate sua, maiorem hominibus et necessitati-
bus humanis utilitatem suppeditet, testis omni
omnino exceptione maior rerumque magistra est
experientia.

§. II.

Non enim latrando, vigilando ac morsu denti-
um, veluti canes, non carne, quemadmodum porci et
sues, non carne et simul pelle sola, sicuti vituli, non
lacte ceu capræ usum præstat, sed singula eiusmodi et
longe plura animantia eodem antevertit, lana mortali-
um nuditatem vestit, pellem illis non minus quam li-
teratorum et artificum partibus, quos libros et opifi-
cia vocamus, sæpe indit, lacte, butyro, caseo nutrit,
carne sua nostram non pauculum alit, intestinis chor-
das Musicæ affeclis penitus necessarias, inque delictum
generis humani, imo collaudationem Sanctissimi re-
rum Auctoris, sive domi sive in æde institueris, in-
ventas præbet, felle tinctoribus aliisque prodest, vir-
tutibus sive potius affectionibus ac attributis imita-
tionem porrigit, frugalitatem arborum, agrorum et
pratorum vilissimo alias, sit venia dictis! sterquilinio
(cuius

(cuius proventus five agrorum stercoratio ideo vocatur *der Hortenschlag*/ it. *der güldene Fufs*/ vid. *G. Chr. Leiseri Ius Georg. L. II. Cap. XIV. n. 13.*) promovet, villas igitur, vicos, pagos, urbes, ditiones, et regna ditat, erigit, conservat atque commodis demulcet, brevibus id indigitante *Owen: Cambro-Britanni. L. 2. Epigr. 193.*

Seu Caro, seu Corium, Fœtus, Fimus, Alea, Chorda,

Lanane, Lacve deest, omnia præstat Ovis.

Sapientissimus Proverb. XXVII. ita: Agni sunt ad vestimentum tuum et Hædi ad agri pretium. Sufficiat tibi, sufficienter habebis lac caprarum in cibos tuos et in necessaria domus tue, et ad victum ancillis tuis.

§. III.

Hinc pleno fluit alveo, cur prisca terrarum incolæ, etiam Patriarchæ et folio Regio dicati, tantum operæ, inter alendum pecus, in custodiam, culturam, pastum, et curam ovium, consequenter (nisi me omnia fallunt!) qui ante fuerunt et sunt, *Agnorum* impenderit, cur, multiplicato licet genere hominum, et ob luxum cum paupertate incrementem vilipenso hoc munere, eidem nihilominus per alios, in sui, suorum et æconomica rei incredibile incrementum indulserint et iamnum adhuc indulgeant, cur in divinis prorsus Pandectis, cur in profanis paginis, scientiis, in ipso iure nostro et ubique fere cum primis *Agnorum* laudata fiat mentio?

§. IV.

Hinc quoque in confesso erit, tractationem de iis,

sive de eo, quod memorabile et justum est circa AGNOS, vulgo von Lämmern und Lämmer-Recht / non solum late patere, sed undique pariter desiderium nostrum fecundissime explere, quandoquidem oculos in Physicam, Moralem, Symbolicam, Historicam qua Biblico-Theologicam et Ecclesiasticam, qua Profanam et Iuridicam disciplinas tantisper coniiciamus.

CAP. II.
 POST DESCRIPTIONEM VERBALEM
 ET REALEM EX FORO PHYSICO SEV
 REGNO ANIMALI NECESSARIA
 TRVTINAT.

§. I.

Agnus, Agna, Agniculus, Agnellus, Germ. ein Lamm / Lamb oder Lämmlein / Noricis plerumque ein Betz / Græcis ἄγνος, ἀγνίον, item ἀμνός, ovis foetus est vel masculus vel foemella, vel adhuc lactens vel ab lactatus, qualem illum Varro de Re Rust. L. II. cap. 1. Subrumum, einen Säugling / oder Mutter-Lamm / hunc cap. 2. a matre depulsum, et Virg. Eclog. VII. 15. a lacte depulsum, abgeseht / entwesht / nominare voluit.

§. II.

Nomen trahit ἀπό τῆς ἀγνῆς, quod Castum significat, eo, quod sit hostia pura et immolationi apta, Festus in voc. agnus. Et in hoc significato non semel occurrit in actis Martyrum St. Didymi et Theodoraë. Suspicio itaque pallia ex duorum candidissimorum agno-

agnorum lana confecta, quae plerumque a summo Pontifice non nisi Metropolitanis dantur, ut infra monebitur, puritatis et castitatis, quae in Archiepiscopis potissimum requirunt indicia. *Ceremoniale Romanum lib. i. f. 10. Gonzalez de Tellez ad cap. i. X. de auctoritate et usu pallii p. i. n. 10. p. 387. Espen in iur. eccles. part. i. tit. 19. c. 6.* aut, si mavis cum *Isidoro*, ab *Agnosco* Latinorum, seu *Agnoscendo*, quoniam matrem suam ovinam, etsi in ipsa pecorum multitudine, solo balatu agnoscere et dignoscere dicitur.

§. III.

Sæpe in laxiori significato *Agnus* et Arietem et Vervecem comprehendit, qui vero iam adultior mas idem vel castratus seu vervex ein *Hamel/ ein Schöps/* vel naturaliter sibi relictus cornibusque (quibus alibi secundum *Franz.* male Ovi non parienti nomenclaturam vernaculo *Schöps* attribuentem in *Historia Animal. Sacra Cap. XXII. n. 3.* etiam Oves refertæ asseruntur) in occipite incurvatis ut plurimum armatus, ein *Widder/ ein Schaffs-Bock/* nostræ considerationis admodum non est.

§. IV.

Aientes illud animal, nempe Arietem, comminatorium, bellicosum ac malitiosum, hoc e contrario simplicissimum et stolidissimum, unde metaphoricae natae sunt locutiones et Proverbia, v. g. apud *Erasmum*: *quanto Ariete charitatis pulsatus ejus animus? mit was hefftiger oder gewaltiger Liebe ist sein Gemüth bewegt worden?* Videtur tamen hoc proverbium magis spectare ad instrumentum bellicum quocum

cum Romani muros conquatiebant, cui ob similitudinem aliquam arietis nomen inditum. *Discours sur la castrametation et discipline militaire de Romains par Guillaume du Choul p. 43.* Arietem emittere, eie nem die Freundschaft auffagen / it. den Krieg ankündigen; *Arietis nutritionis mercedem persolvere*, böses für gutes belohnen; *Arietis ministerium*, des Teufels-Danck / der Welt Lohn; *Arietare, Arietatio*, das stossen wie die Widder mit dem Kopff / anpütschen; *Arietare ad portam, Virgil. Arietare in terram* zu Boden stossen / *Curt. Statua Vervecea*, ein Tölpel / ein Narr / ut videre est ex *Plaut. Capt. Act. V. Sc. I. v. 31.* et si libri meliores *Verbeream Statuam* contineant. Sic apud *Apulei. Lib. VIII. Miles. p. 212.* At *praco*, inquit, *Vervecem, non asinum vides, ad usum omnem quietum*; Ita *Seneca de Constant. Sapientis cap. 17.* *Chrysippus*, ait, *dedignatum, quod illum aliquis vervecem marimum dixerat.* Adde quoque *Taubmann. ad Plaut. Persa Act. II. Sc. II.*

§. V.

Sæpe quoque in superiori complexu præter Arietem & Vervecem *Agnus* non minus *Ovis* vel *Ovis Agnus* audit. Idus enim omnes cum *Iovi* sacræ essent, ipsi ideo *Ovis* mactabatur, quæ ab hoc idulis dicebatur. Quorsum *Ovidius*

Idibus alba Iovi grandior AGNA cadit.

Et *Festus*: *Idulis ovis dicebatur, quæ omnibus Idibus Iovi mactabatur*; *Macrob. etiam Lib. I. Saturnal. cap. 15.* sunt, qui existiment, Idus ab ove Iduli dictas, quam hoc nomine vocant *Thufci*: & omnibus Idibus *Ovis* immolatur a flamine. Idibus autem *Januarii Vervecem*

cem

cem Iovi ma Etatum et immolatum esse *Ovid.* pariter tradit, quando canit:

Idibus in magni castus Iovis æde sacerdos

Semimaris flammis viscera libat Ovis.

Vid. *Rosin. Antiqq. Rom. cum not. Dempsteri edit: Traject. Lib. IV. cap. 5. p. m. 251. circa fin.* Imo infra amplius id indicatum ibimus.

§. VI.

Missio itaque ariete, missio vervece, missa ove ad unicam tenellamque ovilli pecoris speciem duntaxat subsistimus, adeoque *Agnus* nobis curæ sit, id quod animal, matris suæ *Agniparæ* instar, domesticum quidem est et vulgatum, ac quantum ad naturam ejus attinet, *primo* haud callidum et astutum, sicut vulpes, leones, pardi, sed omnino simplex et facile errans, *secundo* non fortitudine arietis præditum, non equi aut leonis generositate, non impudentia canum, sed ingenio et moribus mansuetum, ab insidiis remotissimum placidissimum et e ceteris quadrupedibus mitissimum, prorsus, si verum est quod innuitur, felle carens, innocentissimum ac patientissimum, non boans, non ululans, quin neque os aperiens, sive tondeatur, sive mactetur, cum alia contra animantia non tantum vehementer renitantur, verum etiam quandoque intolerabilem, exemplum in suis habes, edant clamorem; *tertio* a natura adhuc est et factum plerumque inerme, non valet unguibus, non dentibus nocivis, non calcibus, sed incrudele et misericors; *quarto* sint oves non raro, sicut homo et equus pluribus obnoxiiæ morbis, sintque inprimis scabiosæ, sint erroneæ, hoc tamen malo non semper afficitur *Agnus*, ne hunc,

B

qui

qui insuper difficulter a matre aberrat, offendit, quod vulgo enarratur, unam ovem scabiosam totum inficere gregem, juxta illud *Poëta*:

Morbida facta pecus totum corrumpit Ovile.

quinto itineribus et laboribus ineptum est; *sexto* timidissimum, adeo, ut tempore fulminis maxime terreatur et adhuc foetus uterinus vel imperfectus, si sola relinquatur mater, in abortum degeneret; *septimo* eandem, felicior in hoc hominibus, *Agnus* statim a partu agnoscit et circa ipsam solam crescit et lascivit: Sæpe etiam cum vehementi teneatur cibi et potus desiderio, præterire tamen solet aliena ubera, quantumvis humore lactis exfudantia. Et sicut omnino protinus in ipsa nativitate lac maternum, et quemadmodum modo attigimus, ipsam simul matrem cognoscit, vocemque huius, licet multa millia ovium simul conversentur aut compascant, mirifice discernat, ita vice versa mater inter omnes *Agnos* licet unius ætatis et coloris, imo, ut perhibetur, unius odoris et vocis nihilominus suam prolem exacte distinguit et cognoscit; *octavo* et cum non amplius tenellus aut lactens est, sed sese ab lactans vel ab lactatus ad nullum nisi pastorem se assuefacit, eius unius vocem novit, dicta et ductum sequitur, peregrinos deferit ac fugit; *Nono* valde delicatulum animans est, non quodvis devorans, sed potius famem & sitim tolerans, cum non suppetunt bona et viridia pascua, salubres herbæ, limpidæ et frigidæ aquæ, in quas tamen non ingreditur. *Decimo* ideo munditiei studiosum est, a luto, coeno, spurcitie, suum comite et delectamento, abhorrens, ac ad eandem nitiditatem a matre quoque educatum; *Undecimo* amat societatem mater-

maternam et reliquum ovillum genus, ægerrime solitudinem fert et semper, pastorem suum in eo superans, cum in gaudio tum in calamitate unam eandemque vocem emittit; et *duodecimo* hominibus se et bestiis prædam exhibet, tener adhuc lanam, pellem et carnem porrigit, adultus omnes omnino utilitates, quæ communiter de ove ac ovibus immensum in modum prædicari solent, edit et ferme in ipso nihil est, quod mortalibus nobis non conducatur, laudemque haud commereatur; ceu prolixius dudum *Zoologi et Animalium Scriptores*, hosque inter imprimis laud: *Franzius d.l. c. cap.* quod de ovibus exaravit et cujus egregia vestigia maximam partem legimus, sat abunde demonstrarunt.

§. VII.

Commendatur ideo vel sola *Agnina pellis* una cum lana in vestium usum Medicorum filiis, ut quales vestes *phixas* seu *ægvanidas* Græci dixerunt, cum non solum plus caloris quam ovillæ conferant, sed et dorso renibusque plurimum profint. Concelebratur *Ora vestis* cum huiusmodi pelle affuta, inde *Agniua* appellata; Prisci namque, teste *Eustachio in Iliad. etc.* talis ovillam pellem adfuebant, ut quam minime inferiora vestium attererentur. Vid. omnino *I. I. Hofmann: in contin. Lex. Univers.* voc. *Agnina*, ubi et loca *Psal. CXXXIII. 2.* ac *Salom. Prov. XXVII. 26.* uberius ad rem explanat. Quin imo singulare est nec silentii involucri implicandum, quod etiam *Agnorum* ex ventre materno excisorum *pelles* peculiarem usum præstent; Ita enim, iuxta observationes *Engelb. Kaempferi, Archiatri Lippiaci atque avróv in Amoenitat.* quas vocat, *Exot-Politico-*

litico-Physico-Med. Fasc. III. Obs. I. in Provinciis quibusdam circa mare Caspium oves esse refertur, quæ præter molem suam, caudam et carnem, quibus vulgare genus superent, non modo *pelle* prorsus eximia, pilorum teneritate et cirrato decore speciatim se commendante tegantur atque harum utriusque gentibus, Scythis Persisque, usus trivialis fit, quoniam ex Lege Mahammedana, ab aliarum pellium indumentis, tanquam ab exuviis impurarum, vel impuritatis suspicione non carentium, bestiarum abstinent, adde quod magnatum et divitum fastus, supra vulgi sortem amirici cupiens, *pullorum pelliculas* expetat, qui annosis multo teneriores sint et eo quidem rariores, quo iuniores *Agnelli*, quibus detractæ fuerint, cum horum pili a pellionibus in subtiliores ac densiores cirros, toti *pellicula* pretium et venustatem tribuentes, cogi patiuntur, verum etiam inde fiat, ut teneritatis et lucri infidiatores non vereantur ipsam anticipare, crudeli laniena, nativitatem, et matribus uterum adhuc gerentibus, dissecto ventre, partum ante partum eximere, folius gratia *pelliculae* obtinendae, quæ rite elaborata tam dubiam prorsus et delicatissimam teneritatem exhibere dicitur, ut, resectis extremitatibus, vix *Agninae Cutis* retineat similitudinem, sed ignaram credulitatem specie quadam membranæ cucurbitinæ lanuginosæ decipiat, serviatque in pretio habita pro duplicatione mitrarum, nec raro, ornatus ergo, togarum & amicolorum limbum constituat, tandem *Kalema*, quæ exenteratis, *Nimraas* contra, quæ in lucem editis detracta fit, *Pelliculam* istam vocent, vocabulis in pellionum officinis saltem usitatis, ignotis in foro publico.

blico. Vnde cum d. *Hofmanno* nec diffiteri possumus, lanam quidem in matribus, cuius potior in vestibus usus erat, adstipulante *Theocrito Idyll. 12.* villosiorem, sed in *Agnis* tamen tenuiorum et tactu molliorem, atque eo ipso antiquitus iam plus in pretio fuisse, veluti *Martial. Lib. 5. Epigr. 38.* indicat:

Puella senibus dulcior mihi cygnis,

AGNA Galeſi molior Phalanini.

aut, quia at Galeſum amnem Tarentum condiderat Phalantus, potius *Phalantini*.

CAP. III.

EX REGNO QVOD AIVNT VEGETA-
BILI NONNVLLA PRÆCIPVE DE ZOOPHY-
TO AGNO SCYTHICO SEV FRVCTV ET
PLANTA BOROMETZ VT ET DE AGNO
CASTO SIVE VITICE ADSTRVIT.

§. I.

ET cum videamus naturam, ex sanctissimo eiusdem Auctoris beneplacito, properantem novas edere formas, et ubique miranda edere rerum specimina, ita ut vel in aquis, fluminibus et maribus, præter innumera alia memoratu digna, pisces nempe, cancos, ostrea, margarithas, aurum et succinum, terrestrium iterum animalium sit imitatrix novaque genetrix, sic conspiciamus quidem in mari sive tranquillo sive fluctuante canes, vitulos, equos, vaccas, verveces, imo homines qua maris qua fœmellæ figuras ex parte superiori representantes, nunquam tamen me audivisse vel in Hodeporicis ullis legisse memini, dare simul *Agnos marinos*.

B 3

§. II.

Defectui huic, dummodo eo nomine appellandus, obviam quasi iens alia ratione ubertatem subftruisse et novum in eo, quod in Regno, ceu a Phycis inscribitur, vegetabili, arboribus, herbis, oleribus, plantis et id genus specibus sacro *Agnum* pariter constituerit, ut ita loquar, incolam, accelerasse supplementum vulgo creditur.

§. III.

Referunt enim non minimæ fidei viri, seduli alias rerum naturalium scriptores ac perscrutatores, interque hos magnus *Scaliger*, post eum *Iob. Bauhinus*. deinde *Dn. Baro de Herberstein in Histor. Moscovit.* et denique *Olear. in simili Itinerar. L. 3. cap. 2. p. 155.* Plantam instar cucurbitæ vel melonis his apud Zevolhenfes et prope urbem Samaram inter oras *Volgæ* et *Tanais*, illis in *Tartaria*, alias circa mare *Caspium* longo petiolo crescentem et non tantum *Agni* figuram, sed quoque multo plura sistentem, veluti quod ad pedum fere trium altitudinem accedens depascat ex umbilico suo petiolo innixa, pedibus vero in aëre suspensis nec terram attingentibus gramina circum circa, devoretur (qui eidem velut vivis *Agnis*, teste *du Val, Reg. Gall. Geograph. in Geograph. Vnivers. Part. II. Artic. Astracan*, valde infidiarentur,) a lupis, succo sanguinem æquiparet ac corio tenuissimo obregatur, cuius detractio ad capitum tegmina hominibus usum præbeat, ideo *Agnus Scythicus* seu fructus *Borometz* nominata.

§. IV.

Et quemadmodum vox *Baran* Slavonicæ originis

ginis esse, et Polonis Russisque ovem significare, imo hujus diminutivum Polonice *Barannek*, Moscovitice *Borannetz*, corrupte *Borometz*, sive *Borametz* sonare nec ab ea Persicum *Barrèh*, præfata significationis vocabulum et cum Scythiis finitimis commune multum abluere perhibetur, ita de veritate rei, fructus et plantæ existentia forte dubitare tantum abfuit, ut potius egregius in Plantarum Regno Princeps, laudatus iam *Baubinus Scaligero* primæ relationis et memoracionis gloriam prorsus inviderit, cum recitatis, qui eiusdem ante ipsum mentionem iniecerant. *Sane*, inquit, *me-rebatur tanti miraculi recitatio, auctoris honore mactari; Sed adeo nimirum NB. omnia voluit scire, aut scisse putari, vir ille sine æmulo maximus, ut vel in eo se ipso fretus, noluerit alieni nominis subsidio gradum sibi facere ad gloriam suam, prout testis est laud. cap. præc. Kämpferus d.l.*

§. V.

Attamen quæ cum ita vel sese habeant vel enarrentur, nihilominus e recentioribus sunt, qui de eadem planta dubitant, et qui penitus existentiam vegetabilem negant! Hoc modo Illustr. *Ludolphus in Grammat. Moscovit.* quam *Oxonii* curavit imprimi, p. 93. rem pro fabula tractat, eo quod similem nunquam oculis suis viderit; Insimul excellentiss. apud Nostrates, *Augustæ Noricorum*, Medicus et in toto Literatorum orbe famigeratissimus Artis Botanicæ indagator, ac propagator, *Joh. Georg. Volcamerus*, negat, a quodam Rusforum Archiatro Germaniæ istud meditullium permeante, certior quippe, cum hunc interrogasset, factus; et idem cum laude præfatus *Kämpferus*, qui
Amæ-

Amenitates suas multa attentione, in peregrinationibus per univ^{er}sum Orientem, præsertim res Perficas et ulterioris Asiæ collegisse prætendit, supra *ex eo* dicta de *Agno Scythico* ibidem non aliter vera admittit, nisi de huius Patriæ, Vsbeciæ scilicet seu minoris Tartariæ, verissimo animali, puta *Agno* et *Agnino fetu*, neuti^{qu}am de vegetabili specie intelligas, ipsi, non obiter inquirenti, huius rei magistra rerum experientia fidem faciente, usque adeo, ut, sicuti ex Dactyliferæ arboris historia Phœnicem formaverit prisca credulitas, ita curiositatem ævi recentioris, pari nomenclatura deceptam, contraria transformatione ex animali vegetabilem fœtum, plantamve, qua de agimus, in exoticarum rerum historias intulisse opinetur, nec minus *circa fin. Observ.* omnino Epiphonematis instar in verba hæc prorumpat: *Quia de existentia Zoophyti, gramina pascentis, nullibi Tartariæ apud vulgum vel Botanica peritos extat notitia et memoria, prout ipse ad risum et nauseam exploravi, neque ulla res BOROMETZ dicta, præterquam Ovinum pecus, ibidem potest reperiri, meram esse, quicquid de hac Planta proditur, fictionem et fabulam asserimus etc. e contrario, que hodie pro Zoophyti specie inter rariora museorum ex errore sapientissimorum ingeniorum et vulgi opinione ostentari solet, verissimam Cesarei fœtus (cuius amplam descriptionem in anteced. dederat) Pelliculam!*

§. VI.

Quicquid sit, alia illius vicem subintrat vegetabilis seu fruticum species, quæ *Agnus Castus* vel *Vitex* audit, Germ. *Schafemülle*/ *Abrahams-Baum*/ Græc. Αγνός,

Ἄγνος, apibus gratissimus, a Gaza redditus, apud *Aristotelem* L. 2. *Animal.* (Hinc ἀγνοφάρον, apud *Modestuum* L. 34. §. 1. ff. de *Leg.* 2. ferens *Agnos.* Sic enim legendum dudum admonuit *ad d. §. in Pand. Rovilianus,* & *Libr. 3. cap. 4. Jurispr. Med.* non ἀγνοφάρος, ut in vulg. Cod. nec ἀγνοφάρον, ut in *Pand. Florent.*) cuius, inquam, fermen ac frondes, si *Philipp. Picinello in Mundo Symbol. ab Augustin. Erath. in Latium verso* fides habenda, & quidem *Lib. IX. Cap. II.* sive in potu aut cibo sumptæ, sive iacenti suppositæ, hominem reddere castum ac puritatis studiosum, adhæc maxime serpentum fugandorum virtute pollere eosque vel sola umbra sua in fugam agere innuitur, hoc addito, quod utramque proprietatem seq. Poëmate complectatur *Castor. Durante:*

Morsibus ictos
adiuvat & castos homines, (facit,) pellitque venena.
 Sed manum de tabula & falcem ex peregrina nobis messe!

CAP. IV.

FORVM MORALE SYMBOLICVM ET
 HERALDICVM TANGIT.

§. I.

CERTiora, quamvis iterum non omnia, de *Agnis* assequentes, cernimus eos sculptos, æri lapidique incisos, depictos et quovis alio modo efformatos, partim ut virtus ipsis naturaliter insita indicetur, partim ut mortalibus sæpe asperis taciti monitores existant, partim etiam ut memoriæ rerum decorique Familiarum profint.

C

§. II.

Sic legimus apud *Picinellum* in memorato opere *Lib. V. cap. I.* quod de *Agno* agit, eidem secundum supra adducta varia solennius attribui, eundemque variis opponi et apponi; Significari inde Virtutem veram, restringi Ambitiosum ac Lascivum, doceri Benignitatem inter honores servatam, Iustum timidum, sequelam Magistri, Filiorum parentibus similitudinem, Innocentiam oppressam, Iustum oppressum et patientem, Gratitude[m] nec non infinita alia *ibidem* & *d. Lib. IX. Cap. II.* de *Agno* quoque *Casto* seu fruticum specie reperiunda, utpote quo B. L. brevitatis studio remittimus. Satis ampliat recensita Numisma Coddæanum, in *Theaur. Numism. Modern. huius sec. circa Ann. 1705. p. m. 547. & seq.* obvium; Icon enim, Mitra Sacerdotali redimita, habituque ecclesiastico amicta, hunc titulum gerit: PETRVS CODDÆVS ARCHIEPISC. SEBASTENS. In aversa vero primum Leo Belgicus gladio et septem sagittis armatus adest, penes quem *Agnus* cruci incumbit, pedumque sinistro anteriore librum clausum, cui REIP. nomen inscriptum est, tangit. E longinquo cernitur Templum S. Petri Vaticanum et vicinum Palatium Pontificis. Ex hoc fulmina plurima *Agnum* petunt, quæ tamen fulminibus potentioribus cælo delapsis disiiciuntur ac repelluntur. Quo ipso (id monente istius vere *Theauri* Collectore *M. Ioach. Negelein, Reverendiss. ac Scien-iss. apud. Nostrates Antistite Mariano,*) Inventor Archiepiscopi Patientiam & Innocentiam, Aulæ papalis iram & indignationem, adversus quam ille a providentia Dei et Belgico Leone potentex defensus, significare

ficare voluit. Inscriptum superne: IN SONTEM FRV-
STRA FERIRE PARAT. Subjecto simul anni nu-
mero: MDCCV.

§. III.

Sic, Heraldica arte edocti, itidem observamus
Agnos non forsitan plebeiorum annulis signatoris, scu-
tis, machinis, chartis, aliisque rebus, id quod nimirum
quotidie et seculi usu pro cujusvis interdum captu
desiderioque fieri solet, sed imprimis signis gentilitiis
adyentitiisque Procerum mundi, Magnatum & illu-
strium personarum firmiter insertos. *Spener in Opere*
Heraldico p. l. sect. 3. §. 64. l' art. Heraldique par Monsf.
Baron. p. 174.

§. IV.

Atque ea de causa celebria sunt insignia Electo-
ratus Trevirensis, quorum in tertia & quarta grandi-
oris scuti parte areaque rubra *Agnus* argenteus capite,
cui circulus aureus inest, retrorsum spectans: et pede
dextro argenteum rubra cruce distinctum vexillum
contingens, & ceterum colli viridi insistens conspicuus
est, isque in memoriam antiquae Abbatiae Prümienfis,
Seculo XVI. Archiepiscopatus & consequenter Electo-
ratus illi iunctæ, a quo inde tempore hac dignitate
condecorati successores eam administrare dicuntur,
sicut testis est de hac arte non minus atque aliis meriti-
tissimus *D. et Prof. Lipsiens. Joh. Wolffg. Trier: in der*
Einleitung zur Wapen-Kunst/ Tract. spec. n. II. p. m. 329.
Add. excell. Gabr. Schweder. in Introd. J. P. Part. spec.
cap. VI. §. 10. imprimis autem Spenerus in Opere He-
raldico part. spec. l. I. c. XCI. §. XI. et Browerus in
Annal. Trevirensibus T. II. p. 219. Itidem juxta eund.

Trierium d.l. n. 18. p. 378. Insignia S. R. I. Episcopi Brixiensis (quem quidem Augustissima Domus Austriaca protegit, & Imperio exemptum contendit, quo de negotio varie in Comitibus actum, *vid. Schweder. d. l. §. 9. ibique Recess. Imp. de A. 1548. §. Nachdem auch in der 2c. et Linn. T. I. Addit. L. 5. c. 2. n. 4. vers. quod sub Domus Austr. Protectione.*) prædicantur similem *Agnum* in simili campo, simili vexillo præ se ferentia, *Spener in Opere Heraldico p. 2. lib. 3. c. 6. p. 586.* præterquam quod nulli colli insittat, & vexillum sinistro pede complectatur capitis vertice deaurato radiante, quibus nonnunquam scuto perpendiculariter diviso in altera parte Reverendiss. Capituli Insignia adiungi solent; Porro quoque, eod. *Trierio duce, d. n. 18. p. 389.* Abbas & Prælarus S. R. I. Princeps Stablönensis hoc nomine signa gerit, quorum maxime præcipua scuti pars in aurea area et colli viridi virentem arborem et iuxta, imo ante ipsam, argenteum *Agnum*, qui dextro pede anteriori, veluti cum superioribus quoad vexilla actum, lituum sacrum eumque rubri coloris retinet, quamvis *Bechmann. Exerc. II. de Insignib. §. 68. atque ex hoc I. A. Rudolphi in Herald. Curios. Part. I. p. m. 32. et Heping de lure insign. c. 6. p. I. p. 234.* diversa plane insignia, scil. lupum onustum iis subternat, quem a primo monasterium de Stablö ædificantem in vicem asini, operi construendo vacantis sed a lupo devorati materiam fabricæ necessariam adferendam condemnatum atque ideo insignibus illatum uterque ait.

§. V.

Addimus et nos ex memorato egregio *Thef. Negel.*

gel. p. 548. & seqq. Numisma Anno 1705. in honorem Viri Illustriss. & laude omni superioris Polyhistoris de Repl. Literaria simul ac Imperiali merentissimi atque ideo a GLORIOSISS. IMP. LEOPOLDO MAGNO iam Anno 1700. in Liberosum Baronum Imperii et Equestrem ordinem cooptati, posteaque aliis dignitatibus, quæ adhuc in sacro Consilio Imperiali. et Aulicæ eminent, mactati, *Dn. Nic. Christoph. de Lyncker.* adinventum, cuius in averfa Minerva sive Pallas sedens, galea, clypeo & hasta facile dignoscenda, vulgo antiquis pro Virtutis Dea, Herculis Auxiliatrice, Vlyssis Socia, Victoriam Comite, Scientiarum & Artium quoque militarium Inventrice, inprimis vero fila trahendi, nendi, acupingendi et texendi callentissima habita, præcipue ostenditur, quæ nova *Lynckeriana Insignia* acu pingitur, ubi occurrit scutum coronatum, cordis fere figuram referens et trabem nigram transversim locatam exhibens, supra quam *Agnus* argenteus sive candidus in aerea cæreulea ascendit, sub trabe concha adaperata unionem pretiosum continente, in aurea area conspicienda. Reliqua præter parmulam modo descriptam in aulæo ad dextrum Minervæ latus exposito occurrunt, ubi, præteritis in præsens aliis ornamentis, coronæ aureæ dextræ cornua duo bubula, candido et rubro colore alternatim tincta, atque ex Orificiis vexilla duo, aurei & nigri coloris, promentia, imposita sunt, inter quæ iterum *Agnus* ante expositus, quoad dimidiam sui partem, spectandus & erectus adest, cum inscripto interiori: IN VIRTUTE OCULI ET MANUS ac marginali exteriori: VIRTUTIS GLORIA MERCES. Hanc similiter excipiunt perquam generosæ Gentis *Læffelholtziorum*

in Augustissimum Imperatorem æque ac Per-Illustrem
Rempl. Patriam Noriberg. cum sago tum toga florenti-
tissima, item Senatoriæ et Consularis Signa inter cetera
& quidem in parte scuti prima ac quarta, areaque ru-
bra *Agnum* argenteum priorem suum eumque sinistrum
pedem extollentem commonstrantia, quem quidem fi-
gurata locutione per Synecdochen quandam, *Ovem*
seqq. Poëmata indicant, unum:

Est animal patiens OVIS, & sine bile, figuram

Non dedignatus cujus habere Deus.

alterum:

Omnia fert OVIS, et fert lanam: discere vel inde

Et prodesse bonis, et tolerare malos.

Quorum hoc *Mich. Piccarto, Lycei Altorff. quondam Pro-
fessori* præclarissimo, illud *Generosissimo p. m. Dn. Ca-
rolo NÜZELIO a Sündersbuhel, Equiti Aurato et Consi-
liario Casareo, Patriæ olim Patri exoptatissimo nunc
longe desideratissimo, ambobus intaminato semper ho-
nore fulsuriis viris acceptum fert rarus Polyhistor Io.
Christoph. Wagenseil. in Comm. de S. R. I. Libera Civit. No-
rib. c. XXIII. p. m. 183. junct. p. 186. n. 13. genuinum autem,
domesticum & familiarem significatum Edit. Francof.
de An. 1707. ita vernaculo exprimere studuit p. 221.*

N.

Wer lebet wie ein Lamm/ gedultig ohne Gallen/
In dessen Frömmigkeit hat Gott und Welt Gefallen!

P.

Den Gute thut man Gute/ wenn man die Bösen leidet/
Wie ein Lamm alles trägt und uns in Wolle kleidet.

§. VI.

Insuper *Libri Chronici MSTi cum Autore Anonymo*
der *Histor. Nachricht von dem Ursprung und Wachsthum*
thum

thum des H. R. R. freyer Stadt Nürnberg eorundem
 vestigia, etsi in erroneis, secutus ad An. 1447. evincunt,
 inclitum Senatum hoc anno duabus iterum Familiis
 auctum fuisse, nimirum der Reichel & der Lämlein sive
 Lemmel/ è quorum quidem Bambergæ oriundorum nu-
 mero solus (nisi quoque Fridericus Lämlein circa An.
 1380. ibid. Senator confamiliaris extiterit) Ioannes Läm-
 lein ad A. 1473. usque sacrum confessum rei militaris &
 cohortis equestris Præfectus frequentaverit, nullum-
 que dubium oritur, quin insignia eius *Agnæ* vel *Agnello*
 superbiverint, imo dum hæc scribimus, certiores reddi-
 mur, eundem iisdem revera fuisse illatum nec à *Læffel-*
holziano multo abludentem, præterquam quod teriugi
 monti vel tribus collibus gradiens sit impositus tam in
 scuto, quam superne. Idem *Reverendiss. Antist. Nori-*
bergens. d. l. numum argenteum funebrem e *Nov. Lit.*
Germ. de Anno 1704. m. Jun. p. 235. seq. refert. p. 358. &
seq. eodem anno in memoriam Viri Magnifici, qui
 post mercaturam haud infeliciter exercitam Hambur-
 gi Quindecim - Virali prius, inde 1677. Senatoriæ, tan-
 dem 1684. cum Prætor esset, Consulari dignitati admo-
 tus, bis etiam Civitatis celeberrimæ gratia, annis
 quippe 1679. et 1688. ad CHRISTIANVM V. Daniæ Re-
 gem, gloriosiss. recordationis, ablegatus et quinto Ca-
 lendar. April. d. A. 1704. hora matutina tertia mor-
 tuus, tertioque Non. April. Templo Nicolaitano illatus,
 excusum, cuius in adversâ parte defuncti Consulis in-
 signia cernimus, quæ superius galeæ patenti imposi-
 tum, infra vero etiam in scuto conspicuum, *Agnum Dei*
 monstrant. Perigraphæ sic se habet: IOCHIM. (Ioachi-
 mus) LEMMERMAN. SEN. CONS. HAMB. NA. A. 1622.
 d. 18.

d. 18. 7br. DEN. 1704. 28. M. (art.) IN EMOLVMENTVM PATRIÆ ÆTATEM CONSVMSIT: In averfa navis eximia magnitudinis, in portu inter duo caftella, anchoræ innixa, cum infcripto: IN PORTV TANDEM SECVRA. Qualia a nominibus derivata infignia Italis dicuntur *Armi parlanti*, Gallis *Armes parlantes*, Latinis *loquentia* five *equivoca* infignia, noftris redende oder *Nahmen-Wapen*, ubique fere terrarum valde frequentia, afferente id laud. *Trier. d. l. p. 23. et feqq.*

§. VII.

Agnellus quoque Italis vel fola vocis fuavitate in ufu eft, ut eandem nominibus fuis præponere ament, quemadmodum de *Familia Anastasiorum* legimus, ex qua oriundus *Ludovicus AGNELLVS Anastafius*, *Iur. D. et Canon. Ecclefie Cathedral. Neapoli* non ita pridem fratris fui, *Philippi Anastafii, Archi-Epifcop. Surrentini, Affiftentis Papali Throno et S. P. Domestici*, opus in IX. *Libros divifum*, cui titulus: *Suprema Summi Pontificis in Ecclefia potestas propugnata adverfus Instrumentum Appellationis quatuor Gallie Epifcoporum à Constitutione Vni-genitus ad futurum Generale Concilium* etc. rursum imprimendum curavit, cuius rei fidem nobis *Nova Litter. Lipf. (die Leipz. Gelehrte Zeitungen)* huius vergentis Anni Num. 60. p. n. 6to. prorfus faciunt.

§. VIII.

Vt iam taceam celebratiffimum primo utique loco memorandum *Aureum Vellus*, id quod *Agninum* nonnulli fupputant plerique a *Iafone Regni Theffalix hærede*, poftquam *Phryxus incolumis in Colchos ad Æëtem*

Ætæm Regem perveniens ideo pecoris Iovi, vel ut aliis placet, Marti immolati vellus aureum in templo suspendit, idem ope Medæ Colchorum Regis filiæ, ipsi amicissimæ et adiutricis auferente, *Natalis Comes Mythologia* L. 6. c. 8. longo autem temporis intervallo ab illustri Príncipe PHILIPPO BONO, Duce Burgundiæ magnanimo, qui sub annum recuperatæ salutis 1430. in nuptiis tertiæ coniugis, ISABELLÆ LVSTITANICÆ, instituta Augusta Societate, cuius symbolum in memoriam contracti matrimonii huius perpetuam *Aureum Vellus* esset, redintegrante et nomen deinde a Gideone potius mutuante, derivant. *Iul. Chiffletius in Breviario historico ordinis aurei velleris* c. 3. p. 8. Supra Colchos enim habitasse aiunt Thoanes homines auriditissimos, quod in torrentibus ad eos delatum; id ipsos exceperunt *pellibus ovillis*, *Appollon. in Argon.* Oves aurei coloris alicubi ferre lanam, *Rhëginus* autorem citat *Hesigonum*, et cum Atreus in Peloponneso regnaret, vovisse hunc aliquando quicquid pulcherrimum in pecore suo nasceretur, immolaturum se Dianæ. Nata est *Aгна aurea*, quam ille neglecto voto in arcam incluserat. Deinde cum de ea gloriaretur publice, fratrem eius Thyesten invidisse volunt, et simulato in Aëropen Atrei uxorem amore, *Agnam auream* ab ea accepisse et postea contradixisse Atreo, ut qui immerito de *Aгна aurea* gloriaretur: oportere autem, inquebat coram populo, qui *Agnam* auream possideret, regnum etiam obtinere, iuxta *Varinum*. Idem in *ξενοσόμαλλον ἀργύριον*, *Agnum Aurei Velleris* Atrei argyrida, id est phialam argenteam, in cuius fundo *Agni* effigies inaurata cernebatur, fuisse; at somniis eiusmodi omnes fere ad unum reclamant classici et historici

D

Scri-

Scriptores *Aureum Vellus Arietinum* sicut Gedeoniticum *Ind. cap. VI.* defendentes. *Conf. Adami Senior Rosacinus de Carlsperga in delineat. velleri aurei simul et sacri Gedeonis, edit. Prag. Libr. I. aphor. 12. 13. 26. et seqq. Add. quoque Thesaur. Numism. Negel. circa Ann. 1701. p. 104. Ann. 1702. p. 219. et Ann. 1706. p. 642. seq. Pontus Heuterus rerum Burgundicarum L. 4. ad an. 1430. p. 251. Becmann. notit. dignitat. illust. diff. 16.*

CAP. V.

EX HISTORIA SACRA SEV BIBLICA
V. ET N. TESTAMENTI, ILLVSTRIA EAQVE
NON MINVS SYMBOLICA
TRVTINAT.

§. I.

Ovis autem vel *Agnus* (qui saepe saepius sub prioris appellatione intelligitur, vid. *M. Iob. Mannichii, Diaconi quondam ad Spir. S. Noriberg. Emblem. Evangel. Dec. II. p. 14.* ubi *Agnus* libro insistens manumque ex nube in palma cruce notatam respiciens *ad Dom. Misericord. Evangel. Iob. X. II.* hac circumscriptione *ex Es. XLIX. 16.* illustratur: **MALO SIC LIBEROR OMNI**, et subscriptione, qua ovis indigitatur:

Ecce OVIS insistit libro: quam protegit eius,

Inde cruce delevit qui mala nostra, manus. etc.

ut et quæ dix. *supra §. 5. cap. IV.*) licet animal domesticum sit, quotidianum ac vulgatum, mirifice tamen, eius Creatori ter Optimo ter Maximo in pretio fuit, non solum ut Ovium et *Agnorum* victimæ ipsi arriserint, sed etiam ut Spiritus *regis* subinde in divinis Pandectis mysterium redemptionis humanæ et ecclesiæ per Christum, utpote Archetypum unicum, in iis collocaverit.

§. II.

§. II.

Ecquem fugit ex *Genes. I. 2. 3. 4. et 5.* Abelem, primum paltorem ovium, cum frater huius natu maior, Cainus, primus agricola, post multos dies offerret de fructibus terræ munera domino, obtulisse quoque de *Primogenitis* gregis sui et de adipibus eorum, et respexisse Dominum ad Abelem, et ad munera eius, ad Cainum autem et munera illius haud respexisse.

§. III.

Solebant quidem postea seu tractu temporis partim ex lege divina, partim ex pia hominum æmulatione vituli, capræ, boves, vaccæ, hirci, hædi ex terrestribus, et turtures atque columbæ ex volucris afferi, sed præ omnibus maxime usitata, imo quotidiana erant sacrificia ex Ovibus et *Agnis*; Singulis enim diebus iuxta assertum *Franzii supra d. I. circa princip.* per annos plus 1582. id est, quandiu Politia Mosaica duravit, offerebantur ex *Statione Agnorum*, qui iuxta Templum Salomonæum asservabantur, sive ut infra §. 9. cit. *Lund. lib. II. cap. XXII. num. 22.* appellat, aus *der Lämmer-Cammer*/ duo *Agni*, unus mane alter vespere cum simila et vino, id quod, eodem *Franzio* aiente, imago piarum precum erat, quibus cum inchoandus dies et vesperi claudendæ sunt actiones nostræ piis quoque meditationibus de Christo; ceu iuge hoc *Agnorum* sacrificium videre est *Exod. XXIX. 38. et seqq.*

§. IV.

Atque *Agnus* sacrificio aptus fuit iam ab octavo die. Ita namque statutum ibidem *XXII. 30.* in lege tali:

tali : *Septem diebus sit cum matre sua et die octavo reddes illum mihi ; Adde quoque eiusd. cap. vers. 27.* Igitur , cum in lege toties *Agnum* anniculum Deus sibi postulavit offerri , non significasse *Agnum* præcise *δεδεικνυμενον* , sed *Agnum* ab octavo die usque ad annum completum , monet *Sam. Bochart. in Hierozoici part. prior. L. II. cap. 43.* ac ideo , ut non aberrarent hic *Iudæi* , pecorum natalia Ephemeridibus suis inscripserunt , credibile pariter iudicat *c. l. cap. 50.* Nec mirum , cur Deus eiusmodi hostias anno secundo non acceperit , siquidem ratio in promptu est , quam præter rerum magistram etiam *Aristot. Lib. V. cap. 14.* suppeditat , quod tum demum puræ et intactæ esse desinant , cum libido tum accendi in iis soleat.

§. V.

Et uti singulis diebus , quemadmodum modo diximus , regulariter duo *Agni* offerebantur , non minus alia sacrificia *Agnos* et oves requirebant , ut in Consecratione Sacerdotum , in Purificatione puerperarum (*Levit. XII. 6. seqq.*) in Sabbathis , in Noviluniis , in Paschate , in Pentecoste , in aliis multis festivitatibus et confessionibus seu purgationibus propter peccata , de quibus passim in *Exodo* , in *Levitico* , et alias , quæ omnia fuerunt , ut vocantur in *Epist. ad Hebr. VIII.* umbræ , conf. *Franz. d. l.* et quidem ante existentiam lucis radiantis , Verbiq̄ue incarnati , seu adventus Christi , qui morte sua , cuius victimam æternæ Virtutis pro nobis offerendam id sacrificii *Israëlitis* significaverat , eam abolevit , secundum verissimam prædictionem *Danielis IX. 26. et 27.*

§. VI.

§. VI.

Vnde, si homines pro purgatione peccatorum antiquitus iubebantur inter cetera animantia immolare Oves et *Agnos*, intelligere dabatur 1) Ovem vel *Agnum* Christum expiare nostra peccata et quia sanguis eorum aspersus potius inquinabat mortales, certo certius colligebant, per sanguinem illum repræsentari sanguinem Christi, et 2) immolandos esse, id est, abiiciendos et corrigendos affectus stolidos ac irracionales, quales in ovibus inque *Agnis* deprehenduntur, sicut hoc explicat *Origenes in Levit. et Lact. Lib. IV. cap. 17.* de carne suilla prohibita eleganter concludit locum illum seq. Epiphonemate: *Sic universa Præcepta Iudaicæ Legis ad exhibendam Iustitiam, spectant, quoniam data sunt, ut per carnalium figuram spiritualia noscerentur.* Imo id ipsum in sacrificiis fuisse spectatum, pulcherrime demonstrat doctiss. *Galatinus de Rebus Arcan. Iudæor. Lib. II. cap. 9.* his verbis: *Ea, que sacrificantur, partim vitia et vitiorum mortificationem, partim virtutes et alia significabant. Primogeniti namque ovium AGNI quos Abel Domino offerre cepit, atque AGNVS Paschalis Messie Passionem ipsiusque pro hominum peccatis immolationem figurabant. Hirco et capra, quedamque alia non nisi vitia atque peccata, carnisque mortificationem per penitentiam designabant. In hirco nempe et capra uniuscuiusque peccatoris fatens ac luxuriosa plenaque verbis impuris petulantia significabatur, ut similiter in Tauro Superbia, in Vitulo Lascivia, in Hædo et Passere Clamor et Inconstantia. Contra in Ove Simplicitas præsignabatur atque Mansuetudo, in AGNO Innocentia, in Bove furiosa prædicatio, in Ariete utilis ac mansueti*

sueta Præliatio, in Turture Castitas, in Columbis, quæ gregatim volant et felle carent, Charitas; referente iterum Franz. d. l. et præfertim cap. V. de Camelo, n. II. post med.

§. VII.

Quapropter uti legislatoris proprie est, legem, quam tulit, interpretari, quæ inde etiam *authentica interpretatio* a Ictis vocatur, atque *usuali* et *doctrinali*, ceu vocant, immensis passibus præit vel prævalet, sic tanto certiores sumus omnes eiusmodi figuras, ceremonias omniaque sacrificia ac symbola talia ad Christum Archetypum reflexisse, quanto clarius rem nobis in libris Fæderis Novi partim ipse, partim per Evangelistas et Apostolos intelligendam dedit, imo satis aperte intellectam reliquit.

§. VIII.

E multis pauca sint hæc illustriora exempla, scil. quando *Esaias cap. LIII. vers. 6. et 7.* eo vaticinatur, *aiens: Omnes nos, quasi oves erravimus,* (eand. enim vocem quoque Rex David modulatus *Psal. CXIX. 176. sive ult.*) *unusquisque in viam suam declinavit: et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrorum. Oblatus est, quia ipse voluit et non aperuit os suum, sicut Ovis ad occisionem ducetur,* (vid. *Ierem. XI. 19.*) *et quasi NB. AGNVS coram tondente se, obtumescet, et non aperiet os suum etc.* Haec non solum Iohannes Baptista (qui Præcursor Domini ideo cognomine *Agnifer* in *præfat. Misialis Hierosolymit. Eqq. Argentorati A. C. 1505. impressi* vocatur et *Agnum ferens*, in signum immaculati illius, quem digito monstravit, exerta manu depingitur, vid.

Macros

Macros Fratres in Hierolex. et Hofman. in Lex. univers. voc. Agnifer. qualem ego et Taulerum *Agnus Dei* ulnis gestantem, qua effigie lapis eius sepulchralis Argentorati in Collegio Acad. conspicitur, haud improbe dixerim, vid. *G. F. Hempelii Memoria Tauleri instaurat.* de afflictione Christi pro peccatorum nostrorum per suam innocentiam et iustitiam expiatione et satisfactione interpretatus, cum *Iob. l. v. 29.* Iesum venientem ad sese videns exclamavit: *Ecce AGNVS Dei, ecce qui tollit peccata mundi,* et *ibid. v. 35.* eundem rursus conspiciens ambulantem, dixit: *Ecce AGNVS Dei;* sed etiam cum primis in institutione SS. Cœnæ post benedictionem, fractionem et comestionem panis corpus suum innuentis luculentissime ad se applicuit calicem simul postea accipiens, gratias agens, et discipulis suis tradens, verba hæc proferendo: *Bibite ex hoc omnes! Hic est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum v. Matth. XXVI. 26. 27. et 28. it. i. Cor. V. 7. et Hebr. IX. 28.* Sic adeo singulis ne quidem os aperiendo ab eodem ad amissum Redemptionis nostræ expletis conf. *d. l. v. 63. et XXVII. 14. add. Marc. XIV. 61. XV. 5.* factum, ut Philippus Apostolus iussui divino morem gerens viro Æthiopi, Eunucho, potenti Candaces Reginae Æthiopum Archithesaurario et Camerario Hierosolymis, quorsum adorare venerat, domum revertenti et in via versus Gazam super currum suum sedenti et memoratum istum Esaiæ Prophetæ locum legenti, obscurum autem non intelligenti Spiritus Sancti ductu se ei associaret, atque ad rogatum ipsius tam a scriptura ista incipiens evangelizaret. Iesum, quam etiam Philippum

lippum ex toto corde credentem in aqua, quam per
 viam desertam ambo offenderant, pariter baptizaret,
 ex visu Eunuchi, cum de ea ascendissent, mire dire-
 prus, et postmodum in Azoto inventus prædicandi
 Evangelii causa cunctis civitatibus, donec veniret in
 Cæsaream *Actor. VIII. a vers. 26. usque ad fin. Cap.* Sic
 quoque *Petrus Apostolus in Epistola priori* electis adve-
 nis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ et
 Bithyniæ transmissa *Cap. I. v. 18. et 19.* hos inter alia
 meminisse admonet: *Scientes quod non corruptibili au-
 ro vel argento redempti estis de vana vestra converfatio-
 ne paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi AGNI
 immaculati Christi et incontaminati. iung. ibid. vers. 23.*
 Similis est AGNI, quem omnis terra adorat, visio in
Apoc. V. 6. seqq. stantis supra montem Sion et cum
 eo centum quadraginta quatuor millia habentium no-
 men eiusdem et nomen Patris eius scriptum in fronti-
 bus suis *d. l. XIV. i.* Consimilis est cocna nuptiarum *A-
 gni die Hochzeit oder das Abendmahl des Lammes/* ad
 quam beatos invitat, *ibid. XIX. 9.* ne iam fisco pede
 præteream non modo Spiritum S. in sola memorata
*Apocal. prædicatum AGNI mansuetissimo Redempto-
 ri nostro (observante id Ch. Klemmio in Libello Homilet.
 cui Tit. im Herrn ergötztes Aug und Ohr 2c. ad
 Domin. Palmar, p. m. 330) vibies noviesque* attribuisse,
 verum etiam hunc ipsum idem merito affectans se ali-
 as iuxta vaticinia *Iesaiæ XL. ii.* Iung. *ibid. XI. 6. LXV.
 25. et Ezech. XXXIV. per tot.* prorsus impleta, non mi-
 nus ac ipsos Sacerdotes, Apostolos et Nuncios divi-
 nos, item se cum Pastore ovium, cum Iantua ad ovile
 et electos suos sive Ecclesiam cum Ovibus ac *Agnis*
 com-

comparasse *Iob. X. v. i. usque 16. et XXI. vers. 15. usque*
17. i. Petr. II. 25. Imo ad extremum Iudicium in Ma-
 iestate sua cum omnibus Angelis venturum se, con-
 gregaturum cunctas gentes, et sicut pastor segregat
 oves ab hoedis, separaturum eas ab invicem, nec non
 oves quidem (atque adeo etiam *Agnos*) a dextris suis,
 hoedos autem a sinistris staturum promississe *Matth.*
XXV. 31. 32. et. 33.

§. IX.

Restaret præterea, ut ad specialia §. 5. a nobis me-
 morata, præsertim ad Tractationem Materie celeberrimæ,
 nempe de *Agno Paschali*, cuius sedes est in S.
 Litteris *cap. XII. Exod.* descenderemus, qui comedebatur
 ab Israëlitis in Paschate, unde nomen traxit, qui
 mactabatur circa vesperam, qui accipiebatur ex grege
 ovium, qui debebat esse masculus, anniculus et absque
 omni macula, qui affabatur, cuius sanguis aspergebatur
 postibus per Hissopum, qui comedebatur cum azy-
 mis, seu cum panibus non fermentatis, sed puris, qui
 edebatur cum amaris herbis, qui unus erat in una domo,
 cuius superflua non reservabantur, sed comburebantur,
 ex cuius pelle vestes fiebant, cuius etiam sanguis postibus
 affusus non proderat Ægyptiis, bene tamen Iudæos
 ab interitu liberabat, et ad sexcenta alia, quibus adventus
 et imago Christi cum vita Christianorum corpus eius
 et sanguinem in Sacra Coena pascentium adumbrabatur;
 Verum enim vero partim ne lucem luci meridi-
 anoque soli radios afferamus, partim ne iusto prolixiores
 evadamus, placet ablegare B. L. ad laud *Franz.*
cap. XXII. ad Iob. Lundii, Theologi Slesvicensis alte Jü-
dische Heiligthümer: Lib. V. cap. X. XI. XII. XIII.
E
XIV.

XIV. ac XV. ut et ad *Theologi Viteberg. Iob. Andr. Quenstedii Antiqq. Biblic et Eccles. Part. I. cap. III. num. V. sect. II. iunct. Bochart. d. l. cap. 43. cum seq. ubi fusius de Agno Paschali et Typo hoc Archetypum sive Antitypum penitus figurante ex proæresi solliciti sunt.*

CAP. VI.

EX HISTORIA PROFANA PER TRANS-
ENNAM QVASI NONNVLLA REPETIT PLV-
RA VERO EX HISTORIA SACRA NOVIORI
SIVE ECCLESIASTICA ADSTRVIT.

§. I.

Ethnicos, gentiles et ceu vulgo vocantur, infideles multam ac sumptuosam operam in sacrificia hostiasque Diis suis a se effectis, præcipue autem horum principi Iovi offerendas, quas inter ovibus et *Agnis* utebantur, imo ovem eapropter *Maximam Hostiam* deprædicabant, ab omni ævo impendisse, extra omnem dubitationis aleam positum est. Comprobavimus hoc ex parte iam supra *Cap. II. §. 5.* Exemplo ovis sive *Agne Idulis* Iovi sacratæ, ut et *Cap. IV. §. 7.* exemplo *Aurei Agni* Aureique Velleris; ex parte etiam res salva est, dummodo oculos paulisper retro in prisca ac cœca in spiritualibus tempora coniiciamus,

§. II.

Si enim verum est, isti præsertim Iovi, cui nil nisi magnum atque eximium debebatur, præ cæteris placuisse gentium sacrificia, in quibus frugum primitias libaverant, innuente experientissimo *Kämpffero in Ded. laud. suo Operi præmissa*, certo certius sequitur primiti-

mitias animalium, inprimis *Agnos*, haud displicuisse; liquidem locus celebris est apud *Arnob. L. VII. p. 217.* ibi: *Centum cadat boves, totidemque cum AGNICVLIS suis matres*, item apud *Fulgentium de Prisc. Serm. ad Chalcedium cap. 6.* in verbis: *Bebius Macer, qui fastos dies scripsit, ait Iunoni (Iovis uxori) eas, que GEMINOS parerent, oves sacrificari, cum duobus AGNIS altrinsecus alligatis; quas Oves Ambegnas vocari, quasi ex utraque parte AGNOS habentes etc.* Intrepideque asserimus, eosd. ethnicos hac in re populi Dei sive Israelitici fuisse æmulos et simias, in tantum ut minima sæpe obfervaverint. Sic quando in lege Mosaica *Exod. XXII. 30.* (vid. cap. nostrum preced. §. 4.) statutum est: *Septem diebus sit cum matre sua et die octavo reddes illum mihi*, legimus simul ex *Plinii Libr. IIX. cap. 51.* hæc notatu digna, quod *suis fetus sacrificio die quinto purus sit*, NB. *pecoris die octavo.* Imitationem eiusmodi insuper nobis *Ovidius Naso Libro suo Metamorphoseon* exhibet, quem pro communi eruditorum calculo ex *Pentateucho* expilavit et pro suo captu seu raptu ad ludicra gentilium transfiguravit, nixus privilegio *Pictorum* et *Poëtarum*, quod *Horat. de Art. Poët. v. 9.* ita exprimit:

- - - - *Pictoribus atque Poëtis*
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas!

§. III.

At vero quemadmodum simia est simia, etiamsi gestet aurea insignia, sic infelicitatem ac cæcitate horum ex lumine naturæ, creaturarum foeda affectatione et aliunde æmulorum *D. Paulus ad Rom. cap. I.*

v. 19. usque ad fin. vivis depingit coloribus, et in seqq. capp. ad verum cultum Dei per Evangelium revelationem serio adhortatur. Nam discussis cimmeriis, ut ita loquar, tenebris et abiecto iugo durissimæ legis alia calcanda erat, et adhuc est calcanda via, præque amaribus pascuis salubria ac dulcia ab ovibus et Agnis Archi-Pastoris frequentanda.

§. IV.

Et licet huius adventu oraculis paganis in universum fere os obduratum, ut obmutescant, et licet aboleta sacrificia, ut aræ sine igne algeant, ut potiores contractæ inducias, imo pacem piæ et impiæ animalium lanienæ fecerint reddiderintque, licet quoque circumcisio in orbe Christiano ab eo tempore exulet, substituto in huius locum S. Baptismate, licet desierit, eundem sistente Salvatore nostro, nec non in Cæna Dominica ipsum quasi continuante *Agnus Paschalis*, adeo, ut nec ipsi Iudæi rituum priscorum seu ceremoniarum Leviticarum alias perstrengui cultores hodiernum istum amplius celebrent, sed vice huius placentiam non fermentatam sub mappa reconditam in Festo Paschali in tot frustra, quot hospites adsunt, dividant ac comedant, qua de re vid. plura ap. *Buxt. Synagog. Judaic. C. 18. seqq. Ross. von aller Welt Relig. p. 44. seqq. et Leusden. Philolog. Hebr. mixt. dissert. 38.* nihilo fecius tamen plures adhuc reliquias ceremoniarum cernimus et simulacra, quæ Christianorum superstitio, peculiaris pietas, sanctimonia et zelus non quidem penitus de *Agno Paschali*, sed de *Agno Divino* sibi finxere, ita, ut posteri nonnulli ex simili instituto et ex lege, non-

nonnulli ex more tantum religioso, in diem hunc usque talia simulacra continent, præterquam quod omne ævum etiam solius *Agni* figuram præ cunctis animantibus magni fecerit atque in pretio adhuc habeat, etsi vel maxime *Patres VI. Concilii CPlitani* Christi imaginem in *Agnis* sculptam improbarint, dicentes: *Quod sint figura et umbra legis veteris, iubebantque, ut AGNVS Dei humana tantum figura representetur. Vbi Caranza: Prohibuerunt Spiritum Sanctum in Columba figurari et Magos sub Stella et Christum sub VETERI AGNO, sed humana forma.* Esto ergo apud B. L. iudicium de figuratione ista plane singulari, quam *Ioh. Vhric. Krause, calator æris Augustanus, inter Iconismos Bibl. Biblisch Engel-und Kunst-Werck A. 1705. a se editos Part. II. sive in heiligen Augen und Gemüths-Lust fig. 9. excogitavit, Deum Patrem, ut AGNVM et Deum filium, ut Agniculum iuxta invicem utrumque sese respiciendo positum significans, cum Lemmate latino: Parenti Simillima Proles, et Germ:*

Gott von Gott/ Licht von Licht/
So sieht Jesus Angesicht.

§. V.

Apud Romanenses *Agnus Paschalis* (cuius benedictionis formulam exhibet *Ordo Roman.*) hodie dicitur, qui iuxta Romanam auctoritatem in Pascha benedicitur, non ad Altare, sed ad communem mensam, ut est in *Micrologo cap. 54. Iung. Car. du Fresne in Glossar. Agnus Dei* autem precatio in Missa, quam a *SERGIO I.* Papa ordinatam aliqui, aliqui antiquiorem innuunt, id duntaxat *SERGIO* tribuentes, quod ter *Agnus Dei*

in Missa proferri voluerit, cum antea semel tantum diceretur. In huius prolotione, omnes, qui sunt in Choro, genua flectunt etc. vid. *Macros Fratres Hierolex.* in hac voce ut et in *Genusflexio.* Add. *Reverendiss. Abb. Dn. Iob. Andr. Schmidius, Antecessor et P. P. huius Academiae celeberrimus in Lex. Eccles. Minor. sub eod. Vocab.* Subtextimus, quæ Cardinalis Bona de *Agnus Dei*, quod apud hos ante, apud illos post, apud alios ad ipsum Eucharistiæ sacrum concini solet, habet *Rer. Lit. L. II. c. 16. §. 5.* Confracta hostia, ait, et immissa in calicem particula sequitur deprecatio ad Christum *Agnum Dei* tollentem peccata mundi, incruente a sacerdote immolatum. Eorum procul dubio Episcopus Andegavensis, cum d. 4. Febr. c. A. in Regia Abbatia Cathedrali S. Dionysii exequiæ Sereniss. Ducis Regniq. Francici per aliquot annos Moderatoris, Philippi Aurelianensis, regio more propeque tumultum ibidem regium celebrarentur, ac iste orationem funebrem recitaret, verba fecit, sese versus præsentem Archi-Episcopum Rothomagi, defuncti Principis Eleemosynarium magnum et tunc temporis inter dicendum solemni ritu sacrificantem convertendo exclamans: *C'est à vous, Grand Pontife, qui melez vos larmes avec le Sang de l'AGNEAV; c'est à vous à publier sa Charité et sa Misericorde etc.* ac paulo post circa finem: *Nous esperons, Grand Dieu, ce prodige de Misericorde, nous vous le demandons avec larmes et gemissemens: Ne le refusez pas à cette Illustre Princesse, desolée et à cet Auguste Fils, qui vous en supplie prosterné au pie de vos Autels; à vos zelés Ministres, qui l'implorent par le Sacrifice de l'AGNEAV sans tâche etc.*

§. VI.

§. VI.

Apud Græcos antiquior est *Agni Dei* mentio in sacris solemniis, sed non per modum precationis. Iacobus in Liturgia: *Ecce AGNVS DEI, Filius Patris, qui tollit peccata mundi.* Et in Liturgia Chrysofomi sacerdos divifurus sanctum panem dicit: *Frangitur et dividitur AGNVS DEI, Filius Patris.* vid. *Casp. Calvör. Ritual. Ecclesiast. Part. I. Libr. II. Sect. II. Cap. 79. §. 7.*

§. VII.

Hac autem, pergit ille *d. l. Agni* in Græca Synaxi commemoratione quidam decepti, et eam ad Latino- rum precationem trahentes, scripserunt ante SERGIUM cœpisse, et Concilio Nicæno antiquiorem vel certe cœvã existimarunt. Et SERGIUS quidem instituit *ter dici Miserere nobis*; sed multis postea ingruentibus Ecclesiæ adversitatibus, ut ait *Innocentius Libr. VI. de Myster. Misse cap. 6.* five ad tollendum schisma, ut alii scribunt, & IOH. XXII. hanc edictionem attribuunt, statutum fuit, ut in tertio diceretur: *Dona nobis pacem*; qui ritus ubique receptus est, excepta Basilica Lateranenfi, in qua, monentibus *Annalib. Eccles. ad A. Chr. 701. auctoribusque inibi citatis*, adhuc servatur antiqua forma dicendi *ter: Miserere nobis.* In antiquis Missalibus ante annum millesimum scriptis hæc oratio tertio reperitur cum clausula: *Miserere nobis*: Ex quo apparet prædictam mutationem post eum annum contigisse. A quo Pontifice statuta fuerit, nusquam se legisse meminit laud. *Calvör.* addendo: At si verax est Robertus Abbas Montensis in supplemento Chronici Sigiberdi, hanc pacis postulationem attulit è cœlo B. Virgo: Apparuit enim

nim, ut ipse Abbas refert, Anno 1183. cuidam fabro lignario opus facienti in sylva, deditque illi sigillum cum imagine sua et filii sui, et cum hac inscriptione: AGNVS DEI, qui tollit peccata mundi, dona nobis pacem; iussitque ut adferret ad Episcopum, atque ei diceret, ut qui vellet pacem Ecclesiæ, facerent huiusmodi sigilla, et portarent in signum pacis. Iuxta hæc in quodam Missali antiquo sic interpolatam idem *Calvör.* reperit privata quorundam licentia hanc precationem: AGNVS DEI, qui tollis peccata mundi, crimina tollis, aspera mollis, AGNVS honoris, miserere nobis. AGNVS DEI, qui tollis peccata mundi, vulnera sanas, ardua planas, AGNVS amoris, miserere nobis. AGNVS Dei, qui tollis peccata mundi, sordida mundas, cuncta secundas, AGNVS odoris, dona nobis pacem!

§. VIII.

Nostris doctrinæ purioris five evangelicæ Asselclis etiamnum præter sic dictam Litaniam: Kyrie / *Eleyson* &c. in invocatione *Agni Dei* trina desinentem iam A. Chr. 486. Viennæ in Gallia, cum Præsul Ecclesiæ ibidem esset *Alcimus Avitus* (de quo vid. *G. Arnold. Kirchen- und Beger-Historie Tom. I. Lib. 6. cap. 3.*) usitatam, dudum continuatam et à B. Megalandro nostro à Sanctis, Monachorum ausu inspersis repurgatam et pristina Apostolicæ normæ restitutam in usu sunt cantiones notissima et hymni: ô Lamm Gottes un- schuldig &c. *Christe du Lamm Gottes* &c. Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld &c. it. ô Lämmlein Gottes Jesu Christ &c. nec non: *Christ lag in Todes Banden* &c. ibique *versic. 5.* atque *Allein Gott in der Höh* &c. *vers. 3.* postquam enim illi, qui primi apud nos divina fa-
vente

vente veritatis gratia reformarunt ecclesiam, tantum in universum restituerunt populo, accidit hoc tanto successu, ut non solum nostrates istos præter Eucharistiam, sicut alios quosvis, in peragendo cultu divino publice ac privatim intonare queant, sed etiam, ut ipsemet populus pontificius Psalmodiam sive ad Eucharistiam, ceu præsentem quamvis ipso Episcopo audivit, *prælaud. Calvör. d. l. §. 6.* sive extra illam instituere in templis suis valeat, quemadmodum et ego in æde, ut vulgariter a magno Magistro huius ordinis denominant, *Teutonica Noribergensi* hymnos eiusmodi nostros auribus meis audivi decantatos. Verustus etiam admodum mos est, quod populus vel concinat vel comprecetur clero in conventibus sacris, isque non tantum a tempore Apostolorum et aliquot subsequentibus seculis nec ipso id diffidente *Card. Bona Rer. Lit. i. c. 15.* sed quoque vel ab ipsissimis temporibus Davidicis, uti et hodieque Iudæi comprecantur ac respondent suo præcentori, originem petere potest. test. 2. *Sam. VI. 5. i. Chron. XVII. 4. ac 36.* Et omnino *Calvör. d. l. Part. II. Sect. V. cap. 2. §. 1. et 3.* nec minus *cap. seq. 3. ibid.*

§. IX.

Præterea *Agnus Dei* vocantur et numismata sacra ex cera confecta in ead. Romanensium communi-
one, eo quod *Agni* figuram, in Symbolum Christi patientis, habent impressam, cuius rei historiam verbis *Sirmondi ad Emmodium ex Carol. du Fresne* aliisque multo pluribus longe et late deducit *Ioh. Iac. Hofmann. in Lex univers. voc. Agnus Dei.* Origo horum, secundum eundem *Sirmondum*, deducitur ex more illo, quo ex

F cereo

cereo Paschali sacratio particulae decerpebantur et populo die Dominica post Albas distribuebantur, vel ad suffitum, vel adversus daemorum praestigias aut contra fulgura ac tonitrua. Et dum hic mos extra Romam olim obtinebat, ibidem vice cerei Paschalis ceram oleo perfusam benedicebat Archidiaconus, inde particulas in *Agnorium* effigiem expressas afferrabat populo similiter dividendas. Hodie Papa solet haec numismata cerea primo anno sui Pontificatus benedicere, deinde in quolibet septennio ad Octavam. Ritus illa consecrandi five ceremoniae iuxta *Walfridum Cap. 22.* a GREGORIO M. institutae perhibentur a scriptoribus divinarum officiorum vid. *Ordo Rom. in Ord. de Sabb. 5. Albin. Flacc. de Divin. offic. Durand. Rational. L. VI. cap. 79. laud. Hofmann. et Reverendiss. Abb. Schmid. d. l.* ubi et materiam, virtutes et reliqua (quaesacra Digesta vero *Agnō* immaculato, tollenti peccata mundi eique soli adscribunt) attributa illorum in versibus VRBANI V. Graecorum Imperatori cum dono eiusmodi cereo missis *Lib. I. Ceremonial. Sect. 7.* obviis, omisso tamen tertio et quarto propterea a nobis suppleto, uterque recenset, nimirum:

*Balsamus et munda cera cum Chrismatis unda,
 Consciunt AGNUM; quod minus do tibi magnum:
 Fonte velut natum, per mystica sanctificatum.
 Fulgura desursum depellit, et omne malignum:
 Peccatum frangit, ut Christi Sanguis, et angit.
 Praegnans servatur, simul et partus liberatur.
 Dona defert dignis, virtutem destruit ignis.
 Portatus munde, de fluctibus eripit undae.*
 Addit Stephanus *Quaranta in Constit. Pontif. nescio cuius Codicis fide:*

Mor-

*Morte repentina servat, satanaeque ruina,
Si quis honoret eum, retinet super hoste trophaeum,
Parsque minor tantum tota valet integra quantum.*

Et licet secundum *Azor. lib. 9. cap. 9. quest. 3.* in Sacris solummodo constituti possint huiusmodi cerea numismata tangere, recessum tamen fuisse ab hoc more vel inde liquet, quod non amplius modo Episcopis, Praelatis et Clero, sed etiam Laicis utriusque sexus donari soleant. Vnde narrat *Zucchius in Histor Mogunt. GREGORIVM M. THEODELINDE AGILVLFIR. Vxoribina istiusmodi numismata misisse auro alligata, que adhuc in ea civitate conserventur etc.* Et praeter exemplum Imperatorium ante memoratum pleraque alia, novissimum adhuc in Legato extraord. a SACRATISS. IMPERATORE nostro CAR. VI. scil. Illustriss. ac Excellentiss. S. R. I. Comite de Kaunitz, ad Congregationem Purpuratorum Eminentissimam Romae vacante id temporis sede de eligendo iterum summo Pontifice in Conclavi sollicitam misso, quem noviter electus BENEDICT. XIII. cum ipsi nuper mense Julio de exaltatione sua gratularetur, nec non simul diceret vale, altero die versus Aulam Augustissimam redire cogitantem inter reliqua munera Rosarium (vulgo *Pater noster*) ex lapide Lazuli, et auro religatum, corpus Martyris cuiusdam, picturam a Guidone Reni mire exaratam, Literas vel Breve Indulgentiarum plenarum variarum, multis omnino hisce numis cereis vel *Agnis Dei* ditavit. Formam ac figuram quod attinet, dabimus ex eo, quem FRATER mihi parentis instar deamandus, *Christoph. Augustus Læmmermann, Iurium D. et Advoc. Ord. dulcissimae Patriae, iam Anno 1712. Roma ex do-*

no curiæ papalis (quam non una vice ad folium usque et thronum CLEMENTINVM salutaverat,) secum advectum bene asservat, ac constat, sicut omnes alii, ex cera alba numo ovali mediocris ad maiorem propemodum inclinantis moduli hæud abfimilis, cerniturque in uno latere *Agnus Dei* sive *Agnus* lanatus, circa caput, retrospectans, radiatus, anteriori eoque dextro levato pede, reliquis substratis, vexillum gerens, cum Perigraphæ desuper: ECCE AGN DEI QVI TOL PECC MVN et inresegmento infra *Agnem* CLEMENS XI. (postea lin. seq.) PMA VII. (et tandem lin. tertia) 1707. In altero vero latere figuratum circularis quoque inscriptio ita exprimit: SANCTI FRANCISCI DE PAULA. lung. omnino *Gisbert. Voëtii, Theol. et Prof. quondam Ultraiect. Select. Dissp. Theol. Part. III. D. 64.* quam de *Agnis Dei* anno 1643. 2. Sept. instituit, horumque Mysterium ad pleniorum detectionem superstitionis papalis præ ceteris explicuit, §. 4. p. m. 939. *Edit. Ultraiect.* simul notanter recensens, *Gul. Estium apud Molanum de Pictur. Sacris cap. 13.* Metra antea enarrata elegantiori quidem carmine elegiaco complexum esse, sed et viri illius conscientiam non leviter intus pulsatam et lancinatam fuisse, cum in fine de suo adderet concluderetque hoc disticho:

Vnde rogas uni tam magna potentia signo?

Ex AGNI meritis, hæud aliunde fuit!

Nostrates enim, sive A. C. et quidem immutatae additi non alia signa sive sacra numismata, quam ea, quibus pro locorum diversitate ac usu modo Christus cruci affixus, modo *Agnus Dei* cum vexillo triumphali impressus est et quæ ex farina aqua aspersa pista et
con-

consecrata sunt, durante duntaxat Eucharistia in, cum et sub hoc pane, extra eandem vero sala *Agni* merita, haud alias figuras, haud alia signa, veneramur, licet in pretio, quo par est, habeamus.

§. X.

Dantur porro *Agnus Dei* sive numismata sacra non ex cera, sed metallo aliquo confecta, quæ coronis, communiter *Pater noster*, appendi solent; *Agnus* quoque in Ecclesia Græca vocatur calicis Eucharistici velum, forte quia in eo *Agnus* pingebatur. vid. *Reverendiss. Du. Abbas Schmid. d. l.* in voc. *Agnus Dei* & voc. *Velum*. Idem & *Aër* appellitatum; Hinc *Germanus Patr. CP. in Theor. Velum, Aër sive AGNVS est et dicitur esse vice lapidis, quo munivit Ioseph munimentum, quod obsignavit.* Eodem *Ve- lo* antiquitus apud Latinos Græcosque sacerdotis moribundi faciem cooperiri fuisse, solitam, refert *GREGORIUS Pontif. cognomento MAGNVS in Evangel. Homil. 37. Domin. & Car. Macri Hierolex. in Velum. Aureus* pariter *Agnus* inter ornamenta ecclesiarum recensetur apud *Anastassium in Vitis Pontif. Iung. Hofmann. d. l.*

§. XI.

Non minus *Agno* monetam auream signavere Franci, iam inde à *LVDOVICI IX.* temporibus. Et quidem *denarii aurei cum Agno, Gall. Deniers d'Or à l'Aiguel,* typum exhibet *Carol. du Fresne in Gloss.* ubi de moneta. *PHILIPPVS* dein Rex, cæteris monetis prohibitis, præter *Turonenses, Parisienses et Burgenfes, Florenos ad Agnum* cudi iussit A. C. 1313. Similiter sub *LVDOVICO HVTINO,* omnis moneta præter auream *cum Agno* verita A. C. 1314. sub *PHILIPPO* postea *MAGNO* et *CAROLO PVLCHRO,*

ibidem *Denarius cum Agno*, in usu fuit cum inscripto :
 KLS REX, sub *Agno*, circa A. C. 1323. Exin sub IOHANNIS
 R. principatu iterum cusi sunt denarii, in quibus effectus
Agnus, quem *Dei* vocant, sub cuius pedibus extat : IOH.
 REX, cum inscr. AGNVS. DEI. QVI. TOLLIT. PECCATA
 MVNDI. MISERERE. NOBIS. In averfa parte cruce florige-
 ra expreffa, cum 4. liliis, uno fcil. in angulo quolibet,
 Gall. *Deniers à l' Aignel d' or fin.* sub eodem *semiffes de-*
nariorum ad Agnum, vulgo *demi-deniers à l' Aignel*.
 Postquam sub CAROLO VI. *Agni* aut *parvi Agni*, Gall.
Moutons ou petits Moutons, veti. Agnis fimiles prodire,
 præterquam quod sub *Agno* scriptum est : K. F. R. X.
 De quorum omnium valore aliisque huc pertinentibus
 vid. laud. *du Fresne cit. l.* Huiusmodi monetæ *Agnus*
Dei, Gallia Regibus olim ufitatae, originem accessit
 Peirefcius, ab insigni hoc vexillorum præcipuo, quo
 cruce-signati contra Albigenfes (atque ita non poff
 praelium demum Pictaviense primum cusi, ut vult
Froiffard. Volum. 1. cap. 171.) in bello ufi funt, coeteroquin
 forte hac imagine insignitæ monetæ, quibus militum
 ftipendia exfolverentur etc. Namque inde *Agnus Dei*,
 pro insignibus, toti etiam Francia Clero, et compluri-
 bus ecclefiis Cathedralibus, ipfique urbi Tolofanae
 mansit. *Operofiff. Hofmann. d. l.*

§. XII.

Idem monetæ genus in Flandria quoque obtinu-
 iffe, docet *Tillius de Paëtis inter Francos et Anglos*, sub A.
 C. 1351. et 1361. ubi *Mutonum Flandriensium* meminit. Sed
 et Hispani fuos fuiffe AGNOS DEI, referunt *Covarruvias*
de Vetti. Numismatum Collatione cap. 5. num. 9. Ante
eundem, inquit, HENRICVM III. *hiscæ in regnis*
 habu-

habuit cursum moneta nūcupata AGNVS DEI, quæ initio valebat Mara vedinum; deinde percussa fuit ex tam infima materia, ut saltem valuerit coronatum, vulgo Coronado etc. et Mariana Libr. de Ponderibus et Mensuris cap. 22. Vid. rursus du Fresne d. l. et in primis Hofmann. d. l. it. in voc. Multo seu Muto. Eiusmodi et Agnus Dei five Paschalis insignia Gothlandiæ componit, isque argenteus vexillum simile rubra cruce distinctum atque cruci aureæ appensum pede dextro gestans in area rubra, quæ inde monetæ arg. duos floren. valenti a CHRISTIAN. IV. Dan. N. V. G. etc. Rege A. 1631. cufæ inter tredecim reliqua, quibus circumdantur Danica insignia, inserta cernuntur.

§. XIII.

In Germania nostra pariter occurrunt numi *Agnus Dei* illustres, quemadmodum W. E. Tenzelius in *Saxon. Numismat. Lin. Ernest. à Chr. Junckero Supplem. adornata* aliquos recenset, nempe primum eumque castrensẽ, quadratum et mediocrem JOAN. FRIDER. Electoris. Sax. quem quidem nusquam illi Polyhistori nisi in Regio et Electorali (*Dresde*) Nummophylacio visum, Saxonicum esse iurare non vult, quia nec insignia adsunt Saxonica, nec vox Germ. diminuta, *Lemel* pro *Lamm*, Saxonica est, in subscriptione ita habente: CHRISTVS IST. DAS. LEMEL. GOTTES. DAS. DER. WELT. SINT. TREGT. et verbis insculptus est *Agnus* procumbens cum vexillo triumphali circa caput radiatus, ut in aversa Iesus resuscitatus suo insitens sepulchro, cum anno: 1546. Coniecturis tamen ad apponendum hunc numum se motum ait sequentibus: Quod in aliis istius temporis numis Sax. rotundis et

et quadratis verba ab imperito artifice male distinguuntur, quodque foederati Smalcaldici in *Agni* cumprimis *Dei* tutela victoriaque fiduciam posuerunt, teste iam numismate altero; *Secundum* priori forma triangulari simillimum, sed plus quam dupliciter superantem istum, Chiliarchæ Electoralis Thumshirni mandato quoque factum, iisdemque locis aureum et argenteum visum, quæ in anteced. indicaverit, puta inter cimelia huius familiæ Altenburgi ut et Arnstadii, subnectens, ut qui eundem rite cupiat intelligere, potestam prius expendat talem: D V R C H. D I E. C R A F T. D E S. L A M B. G O T T E S. S E I N T. D I E. F E I N D E. B E I. T R A C H E N B V R G. G E S L A G E N. W O R D E N. M O N T A G E. N A C H. E X A V D I. A N N O. 1547. In anticæ medio stat *Agnus* cum vexillo triumphali et calice, quamvis hoc in figura, quam simul suppeditat Autor, ænea non expresso, circulo inclusus. Supra scriptum est: G O T. A L L E I N. D I E. E H R. Infra: W I L H E L M. D Y M B S H I R N. D I E. S E L B I G E. Z E I T. O B R I S T E R. W A R. vid. p. 163. seq. ac p. 185. it. p. 141. seq. ubi et de prælio ipso plura. Conspeximus porro numum aureum, (seu pondere et valore quintuplicem ducatum) in cuius uno orbe Christi effigies cum radiis circa caput et hoc inscripto: I C H. E R L Ö S E. S I E. V O N. S Ü N D E N. in altero stans *Agnus Dei* cum capite circulari et vexillo triumphali, quod pede dextro comprehendit, et versus marginem sive extra orbiculum, in quo positus *Agnus*, radiatum circum circa, intermissa huc et illuc Crucifixionis ac Passionis supellectile verba eum significantia: S I H E D A S I S T G O T T E S L A M B W E L C H E S E t infra D E R W E L T S Ü N D E T R E G T. Cæteruquin

roquin sine die et cos. numus est, ex Monasterio fortassis proditus.

§. XIV.

Adhæc figimus varii moduli monetam auream *Noribergensem* etiamnum summe vigentem, quæ in altera parte *Agno Dei*, semi fere globo terraqueo infra sese posito, insistente et pede dextro elevato vexillum (cui trias literarum, quam omnes poscimus, inest, scilicet PAX,) tenente superbit, unde numi eiusmodi pro diversitate moduli ac ponderis modo unum, modo plures Hungaros sive Aureos pretio suo adæquantes regulariter vocitantur *die Sämsles Ducaten* / in altera vero parte insignia terna consueta Metropoleos, cum inscripto circumcirca (quantum quidem observare mihi licuit) v. g. 1) in illo de Anno 1649. MONETA AVREA REIPVB. NORIMBERG. ubi in altero latere circum *Agnum* Lemma: CHRISTO DVCE VERBO LVCE; 2) in isto: SECVLVM NOVVM CELEBRAT RESP. NORIBERGENSIS, ubi et culmini insignium columba ramum olivæ ore gestans distentis per aëra alis insidet, in postica vero parte circulare legitur. Monostichon sequens: TEMpora nostra pater Donata paCe Corona. 3) in alio iterum MONETA REIP. NORIMB. ubi super *Agno* venerandum PATRIÆ PATRVm pro temporis bellicque vicini calamitate piissimum atque *ab Agno immaculato ad intacte* hucusque *Virginis Imperialis* incredibile solatium (quod huic sexui sive masculino sive fœminino nondum contaminato in universonum notanter eo promiserat, ut sequantur se, quocumque Divinus AGNVS ierit, ut emptæ sint ex hominibus primitiæ Deo et AGNO etc. vid. Apoc. iam ante cit.

G

cap.

XIV. v. 4.) exauditum suspirium: paCeM. Da nobis
 Chrifte benignè. Id quod, cum venia suppleto tantum
 unico vocabulo *potens*, spontaneum edit Chronofiti-
 chon five Pentametrum Chronicum. Inſimul notatu
 dignum cenſeo, cum reliqui *Agni* antrorſum conſpi-
 cientes et pede anteriori dextro vexillum Pacis tenen-
 tes præfato globo inſiſtant 1) num. memoratum, libro
 aperto humi proſtrato inſiſtat, ac 2) num. deſcriptum,
 vexillum iſtud pede eiſmodi ſiniſtro continere, ca-
 put etiam radiatum vel potius circulo, qui aliis deest,
 condecoratum eſſe.

§. XV.

Sane igitur accuratius inquirere non eſt neceſſe,
 cur eidem populo Norico Metropolitanano mirum adeo
 in modum præ omnibus animantibus, inter Evangelici-
 cos, arrideat etiamnum *Agnus*, ita, ut non ſolum tem-
 pore Paſchatis filioli filiolæve, parentum permiſſu, lu-
 ſtricos ſuos nonnunquam ulnis ancillarum lati et latæ
 ſalutantes præter alia munera, velut argenteos vel au-
 reos nimos, eſculenta, potulenta, poma, nuces, ſaccha-
 rum, liba piperata, (quorum deliciae piſtoribus iſtius
 ſoli procurare duntaxat propriæ ipſa ad rubros uſque
 Indos commendant) ſæpenumero præcipue *Agnello*
 vivo five arte factò donentur, ſed etiam, quando hoc
 non fit, iidem parentes tenellis nimium indulgentes,
Agnellum tunc ex profeſſo ubique venalem compa-
 rent, atque taliter liberis et domeſticis vivos aſſueſci-
 ant, ut plurimum hos, maxime tamen illos per viam
 publicam comitentur et ſequantur; imo in anniver-
 ſariis templorum feſtivities vel Sancto, unde no-
 men trahunt, ſacris vel in memoriam priſtinæ confe-
 cra-

crationis institutis, an Kirchweyh-Festen oder Kirchweyh-Tagen / vulgo Kirnief i. e. Kirch-Mief / nostro plebeio vernaculo Körba / post celebratum cultum divinum, quem interdum subito excipiunt, interdum, si in diem Dominicam incidant, ex novo ac plane religioso Incluti Senatus Decreto sequenti demum luce frequentantur, iuvenes id temporis ex vico nempe regionis, in qua eiusmodi solennia peraguntur, *Agnum* tæniis diverſi coloris aut veris aut chartaceis lanæ alligatis et contextis amictum per vicum suum et in viciniam, nisi et per multam urbem, circumducunt, sequitur aliquis puerulus albo indusio, zona viridi ad lumbos constricto vestitus, pedum in manibus et lauræam in capite gestans, vel alias opilionis instar efformatus, qui altero paululum natu maiori tympanum quatienti liberales cum peculiari, ut ita loquar, pyxidifero et magna sæpe caterva iuventutis utriusque sexus convolante, ni publice id interdicator vel per apparitores iuffos prohibeatur, ostiatim provocat, impensis postea hisce collectis et denariis utique emendicatis in ludos, choreas, saltationes, ingluviem et crapulam, quibus adultiores, fratres, sorores, ancillæ, viragines cum procis suis et vice versa, qui quæve tenuiores ætate observent, sui causa et cum propria magis oblectatione non raro interesse solent.

PARTIS POSTERIORIS

CAP. I.

DE PASTORIBVS ET OPILIONIBVS,
VITÆ PASTORITÆ ORIGINE DIGNITATE
VTILITATE ET VILITATE QVÆ-
DAM ASSERTIT.

G 2

§I.

§. I.

Posthabitis hisce, quæ in *antecedentibus* fusus proposito nostro tetigimus, relictis pariter historiolis et legendis, quæ de *Agnis* passim alibi ventulantur, conf. omnino *Alph. Histor. M. Sachs Lit. B. n. 33.* præprimis adhuc a nostris, magis tamen a Romanensibus eorum occasione explicantur, applicantur et instituantur, accingimur nunc merito ad ipsos *pastores* et *opiliones*, vitam et munus *pastoritium*, ut postea *Iura Agnina* a nobis in mentem revocanda eo lucidius patefiant.

§. II.

Et sicut res rustica ab omnibus propemodum huius reïscriptoribus tam Græcis quam Latinis in *Agriculturam* et *Pecuariam* divisâ, *Andr. Rutcov. c. 4. et c. 1. et 5.* quam adeo ante diluvium Adami ex duobus filiis primi statim quisque separatim excoluere, ut alter Abel *pastor ovium*, alter Cain *agricola* esset, *vid. §. 2. cap. V. Part. I. hic*; Ita ab eo inde tempore et post diluvium vitam eiusmodi *pastoritiam* amplexi sunt præstantissimi quique viri ac heroës, tam apud Hebræos, quam apud alias gentes: Inter illos eminent Noachus, *Genes. IX. 2.* Abrahamus, *ibid. XII. 16.* Lothus, *d. l. XIII. 5. seqq.* Isaacus, *ibid. XV. 14.* Iacobus, *ibid. XXX. 43.* cum filiis suis, *ibid. XLVII. 3.* Moses, *Exod. III. 1.* Iobus, *Iob. I. 3. et XLII. 12.* et David, *1. Sam. XVI. 12.* quorum omnium divitiæ et opulentiâ maximam partem in pecudibus consistebant, et non tantum Moses ex *pastore ovium* sui foci Iethro vindex et dux a Pharaone oppressi populi Dei factus, sed quoque David de grege *Ovium* in Regem Israël electus est, *cit. loc.* inter has
five

sive alias gentes, non minus id certum puto, quando *Varro de Re Rust. Lib. II. cap. I.* scribit, quod greges et armenta pascere neminem pudere debeat, cum et prisci Romani pastores fuerint, quando iuxta *Livium L.I. c. IV.* Romulus cum fratre Remo a magistro regii pecoris (Fauftulo fuisse nomen ferunt) inter pastores educatus et quod aliquando *Oves* paverit, creditur, quando denique secundum *Plinium* Senatores Romani, utut honoratissimi, ipsi easdem paverint. Apud *Græcos* etiam illustrissimus quisque pastor erat, et viguisse illud studium rei pecuariae, ita ex *Homero* aliisque antiquissimis ethnicorum scriptoribus constat, ut non Reges modo, sed ipsos etiam Deos immortales pastores fuisse tradant. *vid. Proem. Diss. Struv. de Iure Ovium. Robrs Haushaltungs-Recht l. 6. c. 9.*

§. III.

Exinde (non enim animus nobis est, nec tempus sufficit, de *Iure ovium* vel de *pastoribus* ex professo agere) certo certius concludimus, sicut armenta et *pastores*, ita inter oves et *opiliones*, maximo in pretio fuisse *Agnos*, horumque, ceu munus ipsorum est, custodes et pastores viros plane egregios fuisse, (cum a plurimo pecore laudem haberent,) alios *Polyarnos*, Germ. viel-Kammerer / vel si non displicet, Kammermänner u. alios *Polymelas*, alios *Polybutas* a multitudine scil. *Agnorum*, ovium et bouum sic vocatos, referente *Chass. P. II. Mund. Conf. 37.* *vid. G. Chr. Leiseri Jus Georg. L. II. Cap. VIII. n. 3.* Quales *Polyarni* sive *Arnoisandri* absque ulla dubitatione olim extitere è reliquiis præcipue *Abrahamus* et *Lothus*, quorum substantiam

multam non poterat capere terra, ut habitarent simul, exorta rixa inter ipsos et pastores gregum. *cit. Genes. XIII. 6. seqq. XXXVI. 7.* Iacobus qui stragemate adhibito, ex folis *Agnis* ditatus, statuens virgas varii coloris in conspectum ovium tempore quo concipiebant. *ibid. XXX. 25. cum seqq.* Iobus ante *cit. ex seq. loco,* qui ex benedictione divina solus quatuordecim millia ovium, et sex millia camelorum et mille iuga bouum et mille asinas numerabat, subintellectis priori in cohorte dubio procul *Agnis*: Et David, qui iam rex, cum filium Salomonem pro rege et successore publice sive coram populo declararet, mille arietes, totidemque vaccae et totidem boves immolasse dicitur à *Iosepho Libr. VII. Antiqq. Iudaic. 25.*

§. IV.

Ac quamvis eiusmodi munus *pastorum* et *opilionum* tractu temporis ad praesentem diem, ex causa supra *Part. I. Cap. I. §. 3.* a nobis tradita ita obviluerit, ut non nisi tales ex infima plebe ad id *certa mercede conductos* aut *partiaros* factos, eosque vel *publicos* vel *privatos* hodie habeamus, usque adeo tamen non exolevit prisca hæc dignitas et vivendi ratio, ut minus etiam hac tempestate ipsi Reges, Principes et Episcopi secundum illud *Homeri* antiquissimum dicterium ποιμένες λαῶν, *pastores populorum* salutentur, utque minus hoc ævo in Hispania reguli multi extent, quos *pastores* aiunt tricensena, quadragena millia *ovium*, (sub quibus etiam *Agni* veniunt,) et magnam bouum, equorum mulorumque possidentes copiam. Pari modo Romani, qui appellantur hodie, nobiles, cultui agrorum et rei rusticæ vacent, gregis atque armentorum curam gerunt, re pecuaria

aria opes parare, lucrum honestum ac generoso viro dignum putant. Ideoque eis, qui possunt agere, etsi recenti sint familia hoc lucri genere patefit aditum ad nobilitatem. Nec ab illorum moribus longe abluunt Britannii, qui genere claros in civitatibus morari ignominiae loco existimant; rura sylvis & pascuis seclusa inhabitant, ubi opus vilaticum curantes vendunt lanam et armentorum foetus, neque turpe credunt admisceri quaestui rusticano. *Chopin. de Priv. Rust. L. 2. P. 2. c. 1. et imprimis Leifer d. l. n. 4.* Quin imo in pluribus Germaniae nostrae regionibus, veluti Bavaria, Silesia, Franconia, Suevia, Westphalia et Saxonia, ubi arva ac pascua vigent, idem fere cum nobilibus eas inhabitantibus coincidere, alios inde nobilitatis splendorem conservare, alios inde sibi interdum conciliare eundem, res expeditissima est, connumeranda, quando quadrupedante pede ovilla quoque vel *Agnina* ungula quatit campum, inter ubertates et felicitates provinciarum, quas nec *reverendi Concionatores Sopiani Dresdae Archi-Theologo suo* Augusta Noricorum ad se in Aulam Regiam et Electoralem non admodum nuper evocato acclamantes in *Carmine*, quod *Felicissima Sanctissimi Muneris auspicia* inscripserant, *gratulatorio* reticere poterant, inter alia canentes:

Saxonia, o nimium felix! tua sibona nesses,

Quae multa in gremium Dia Pronva dedit.

Quam dives PECORIS NIVEL, quam lastis abundans?

Cum tellure aër favet et unda tibi, etc.

§. V.

Etsi autem non omni die accidat, quod de praclaris

claris modo deprædicavimus *Polyarnis*, item rarum
 fit exemplum, ni albo corvo rarius, quod *Struv. d. l.*
in Prooem. ex Iob. Coleri Oecon. Rural. et Domest. de ru-
 stico quodam sic recenset: wohl dem Wirth dem die
 Schafe wohl beystehen/ denn der leidet keine Noth/ sei-
 ne Schäfflein (lana sua quippe, lacte et præsertim pul-
 lis sive *Agnis* fecundæ pecudes) können ihn nechst
 Gott wohl fortheiffen/ sie nehren/ speissen/ und erhal-
 ten ihn/ und machen ihn freylich zum grossen Herren.
 Wie ich dem selbstem einen Bauer in der Schlesiën ge-
 sehen/ der nicht allein ein Bürger-Guth in der Stadt
 hatte/ sondern auch ein gut Dorff dazu kaufte/ und
 schriebs nechst Gott NB. alles dem Schaff-Vieh zu/ das
 er reich worden war/ dieweil er mit demselben wohl um-
 gehen kunte ꝛ. nihil tamen impedit, quo minus ubi co-
 pia ovium *Agnorum*que est, *Polyarnos* etiamnum hodie
 et *Pastores Agnorum* sæpe reperias; appellationes e-
 nim pastorum, prouti tot sunt ac esse queunt, quot fe-
 re genera animalium, quæ custodiuntur et ad pascua du-
 cuntur, item bubulcus, custos est boum *L. 18. §. 6. ff.*
de instruct. vel. instrum. legat. Stoarius, qui equas præ-
 gnantes curat, quæ Germanis *Stutten* dicuntur *LL.*
Alem. tit. 98. Agaso mulio, *L. 60. §. 1. ff. de leg. 3.* Ca-
 prarius, custos caprarum, *v. L. 10. ac. fin. ff. locat.* Suarius,
 sive porcinarium, qui sues et porcos in pascua agit: *tit. C.*
de suar. sunt pastores anserum a Paulo commemorati in
L. 66. ff. de leg. 3. suntque in Principum viridariis vel pro-
 pe hæc et in sylvis celebres Phasianarii, vulgo *Fasanen-*
Wärter / Fasanen-Hüter / tandem *opilio*, qui oves pa-
 scit, *d. L. 60. §. f. de Leg. 3.* add. omnino *Leiser. d. l. n.*
6. Ovium enim et *Agnorum* nulla utilitas est, ubi pa-
 stor

stor deest, asserente *Aristot. Lib. i. Politic.* Ergo quid obstat *Polyarnos* et *custodes Agnorum* inter *Pastorum* genera apprime necessaria et peculiaria enarrari illisque nostrum, quod ferimus sine omine nomen impertiri adeoque non inepte vocari *Arnophilaces*, sive *Arnoidsandos*, vernaculo: *Lämmner-Männer*, *Lämmner-Hirten*? Siquidem non solummodo custodiendi sunt *Agni*, sed et è septo mittendi, ut condiscant foris pasci, *Columella L. VII. Cap. 3.* et secundum illud *Ovidii Lib. I. Trist. El. I. 77.* alias

*Non procul a stabulis audet discedere, si qua
Excussa est avidi dentibus AGNA lupi.*

CAP. II.

SUBSTERNIT GENERALIA ALIQUA DE
IVRE HORVM PASTORVM ET IPSORVM
AGNORVM.

§. I.

Nvlli dubitamus, cum legumlatores promovendæ *agriculturæ* et *pecuarii studii* causa nullo non tempore valde solliciti fuerunt, ceu ex amplissima materia *servitutum prædialium* liquet, ut nempe *Romani iter, actum, viam, aque haustum, pecoris ad aquam appulsum, ius pascendi* aliaque id genus cordi curæque habuerint, *tot. tit. ff. de serv. præd. rust. iunct. Inst. L. 2. T. 3.* ut prorsus *suarios* sive *porcinarios* immunitate vilium munerum donaverint, iisdemque *Præto-rem iudicem* constituerint, per *L. 1. et 2. C. de suar. quin Arnophilaces et pastores ovium* non minori favore, ob *pecudis* (quam *Tacit. Annal. XIII. pr.* in sinistro, et *Dio Cassius Lib. LIX.* in bono significato *auræam* di-

H

xe-

xerunt) præmientem utilitatem, maclaverint, impi-
 mis ubi non *gemellifera* solum, sed et *bifera* sive bis
 in anno parientes oves extiterunt, uti de Illyricanis
Aristot. in Mirabil. idemque de Magnesiis et Lybicis re-
 fert *Problem. Cap. X. Sect. 46.* adeoque etiam maior *A-*
gnorum cura gerenda fuit.

§. II.

Applicamus etiam huc, quæcunque in Iure Rom.
 vel modernis constitutionibus de *pastoribus* vel *opilio-*
nibus passim leguntur, vel quod simul sint *compastores*
Agnorum, vel interdum soli *Arnophylaces*, quod ad in-
 star pascuorum taliter in *rubr. et tot. tit. C. de pasc.*
publ. et privat. publici esse queant, quos communita-
 tes, vici, pagi, plerumque tamen constituunt præfe-
 ti ex clausula illa generali: **Und anderer Voigttheysli-**
chen Obrigkeit x. qua ius etiam pastoralitium contine-
 tur i. e. conferendi bacillum vel virgam pastorem,
den Hirten-Stab / vid *Knichen. de Iure Territor. cap. 4.*
n. 502. sqq. quod *privati*, qui ab *Agnorum* oviumque
 dominis constituti vel cum ipsi proprietarii istos istas-
 ve pastum ducant, etsi alicubi potestas hæc nimium re-
 stricta, ut nulli privatorum liceat habere pastorem, nisi
 vel id concessum, vel ius pascendi possideat, quale *de*
Iure Saxon. soli tres terræ mansi, **drey Husen Landes/**
 tribuere solent. **Land-X. Lib. 2. art. 54. Leiser. d. L. §.**
8. cum seqq. Quid in Bavaria et terris vicinis obtine-
 at, vid. in *Ordinatione Bavarica Lib. 3. tit. 14. art. 4.* quod
 deinde pariter vel *mercede*, pro præstanda opera, pa-
 stionis et custodiæ, conducantur, vel rustici iusta serie
 pecora ipsi pascant, **um die Zechhüten/** vel *pastores* pla-
 ne in societatem cum dominis recipiantur, **ums sech-**
ste

ste/ siebende/ achte Schaf/ um so und so viel Lämmer/ auf Seegen und Verlust/ aut exemplo *Iacobi* eiusmodi contractum cum Labano focero suo celebrantis pro varicoloribus capris, ovibus, *Agnis*, hircis et arietibus, *Genes. XXX. 31. 32. ac seqq.* quibus in casibus vulgaria loc. cond. et societ. iura et præprimis dispositiones pastorales, *Hut- und Hirten-Ordnungen* &c. observari in confesso est, *Leiser d.l. §. 10. et multis seqq.* idque tam in favorabilibus quam in odiosis, præsertim quando *opiliones*, quarum valde suspecti sunt, astutias et fraudes, vulgo *Köffeley* it. *Partiterey* vocatas adhibeant, v. g. defraudantes dominum *Agnis*, dum loco suarum demortuarum vel etiam parum utilium, dominorum *oviculas* sumunt et sibi habent, dum perdunt oves vel *Agnos*, dum negligunt aut curam et custodiam pecoris, cui præfecti, postponunt. Sic enim notissima iuris remedia pro re nata obtinent, actio ex furto, rei vindicatio, condictio, actio L. Aquil. actio de dolo, actio in factum et quæ porro, partim ut ipsis auxilio dignis subveniatur, partim ut sceleratorum malitia coërceatur, partim ut eorum negligentia et familiaris oscitantia dispellatur, vid. *Leiser. d.l. §. 25. 26. et seqq.*

§. III.

Huc similiter trahimus quæcunque in Iure, Statutis aut Consuetudinibus de custodia, pastione et tonsura ovium obtinent; ovis enim vocabulum tam latè patet, ut per Synecdochen sæpenumero *Agnos* et *Agnas* quoque comprehendat; vidimus hoc iam supra *Part. I. c. II. §. 5. cap. IV. §. 5. ac §. 8.* Haberi etiam *Agni* ovium loco solent, cum ad tonsuram venerint *L. 60. in*

pr. ff. de leg. 3. L. 65. §. 4. ff. eod. et ficus ovis modo marem, modo foeminam significat, ita eodem nomine ipsi *Agni* intelliguntur, qui eorum foetus sunt. §. 37. *Inst. de R. D.*

§. IV.

Verum, cum nulla regula sine exceptione sit, in multis pariter nostra diversam admittit interpretationem. Sic bini *Agni* pro una ove saltem computantur, quemadmodum oves, quibus vetustate dentes absunt, binæ pro singulis *Leifer d.l. cap. XIV. n. 5.* Sic pecorum vel ovium usu legato neque lacte, neque *Agnis*, neque lana utetur usufructuario §. 4. *Inst. de usu et hab.* qui igitur pecoribus his, quia lac, lana et *Agni* ad fructus pertinentes, usufructuario haud competentes, ad stercoreandum duntaxat agrum suum, zur *Pfurch/ und Herdenschlag/* uti potest, præterquam quod ipsi ex benigna legis, voluntates defunctorum non tam stricte explicantis, dispositione modicus simul lactis usus concedatur. *L. 12. §. 2. ff. eod.* ac omnino *DN. HENR. HILDEBRAND, Avunculus noster ad urnas devenerandus, in Introd. in Iur. principia sec. Ord. Instit. L. II. T. V. C. IV. §. 24. p. m. 271. Robrs Haushaltungs-Recht l. 6. c. 8. p. 920. seqq.* Itidem ovibus legatis *Agni* arietesque non continentur, ovium vero grege legato, qui multitudinem pecorum in unum collectarum denotat. *L. 70. §. 3. ff. de usufr.* et ad quem in ovibus minimum decem requirunt *L. ult. de abig.* utrumque continetur. *Paul. Lib. 3. Sent. tit. 6. §. 74. Leifer d.l. n. 10. & seqq.* Ita præterea inter oves, quæ pascuntur, non computantur *Agni*, nisi in secundo demum anno *Brunnem. ad L. 17. ff. de servit. rust. add. Ord. Provincial. Bavar. L. 3. Tit. 14. Art. 4. Rubr. Wieviel ein jeder*

jeder Bauermann zc. in verbis: Und sollen die jungen Lämmer/ so von solchen Schafen herkommen/ allemahl über das andere Jahr in die bestimmte Anzahl gerechnet und für Schafe gezehlet werden. *Cass. Manz. Decis. Palat. 27. n. 10.* qui et Neoburgi ad Danubium ita iudicatum memorat, quod apud vicinos populos ea consuetudo vigeret; cui adstipulatur textus expressus in *L. 60. ff. de leg. 3. Agnos* scilicet cenferi, qui minores anniculis sint. In quibusdam locis ovium numero esse videntur, cum ad tonsuram venerint, cui tamen plerumque non subiiciuntur, quamdiu denticulati tantum existunt, nec prius primi illi duo genuini ac eminuli dentes nati fuerint, quod anno secundo contingere refert *Fritsch. de Iur. Compascuand. Th. 14. conf. omnino Leiser d. l. n. 52.* Insuper *Agni* tales, quamvis anniculis maiores, optimam ac plurimam lanam non producant æque ac de ovibus, quod eam ab anno quarto ad octavum usque edant, prædicatur a *Columella de Re Rust. Lib. 12. p. 421.* siquidem eo tempore ad *arum* suam pervenisse creduntur, maxime etiam vigere et feracissimæ lanarum deprehenduntur, è contrario post annum octavum sensim deficere incipiunt; Dem was von Schafen über 8. Jahr ist/ nimmt schon an Wachsthum ab/ und wächst auch die Wolle sparsam aus solchem Vieh/ quod ere pluribus consuli potest *Coler laud. Oeconom. L. 12. it. Iob. Wilb. Wundsch. Memorial. Oecon. Polit: Pract. p. 1. Requir. 15.* Vnde Reges Angliæ, qui primas divitias suas immensas et populi felicitatem commercio præsertim laneo debent, (cuius in rei memoriam utilissimam adhuc Proceres Parlamenti Superioris non inepte facis laneis, rubro tectis, infident,) in Statutis et

Ordinationibus de lanificio typis publicis exscriptis, postmodum vernaculo idiomate nostro nobiscum communicatis ac a *Ioh. Marquardo Tractatui de Iure Mercat. & Commerc.* singulari subiectis cumprimis salubriter cavere haud dedignati sunt, ne panni a textoribus ex alia, quam optimi generis lana conficiantur, nulla admixta lana *Agnis* detonsa, nullo adhibito tomento, ut patet ex *Art. 57. Ordin. Anglic.* quem tamen *Art.* cum superius *P. I. c. II. §. 7.* allatis conciliandum peritis in arte merito commendamus. Caterum partum ovium uti usumfr. legatum sic augere absque isto legato hereditatem et in hanc actionem venire testatur cum *Sebasf. Nev. ad L. 29. ff. de hered. petit.* etiam *Iac. Cuiac. ad L. 26. ff. eod.* sed de *Iure Saxon.* id. absolute asserendum non est; namque *Agne* ad *Geradam*, *Agni* vero solum ad hereditatem spectant, secundum *Matth. Wesenbec. Conf. 349. n. 5. seqq.* dum ait: Daraus zu schliessen/ wie es auch also gehalten und in Schöppenstühlen gesprochen wird/ daß die **Lämmer** / so weiblich seyn / mit andern Schafen der Gerade folgen/ die männliche aber mit den Schöpfen zum Erbe gehören / und gleichwie dießfalls unter den Schöpfen die männlichen **Lämmer** gerechnet werden / ungeachtet daß darvon ausdrücklich in Sächsischen Rechten nicht versehen / also müssen auch è contrario die weiblichen **Lämmer** zu den Schafen gehören und geschlagen werden / wie denn auch also täglich erkannt und gesprochen wird/ conf. *Struv. dict. Disp. Sect. I. cap. III. Th. 23. circa fin. Robrs Haushaltungs-Recht l. 6. c. 8.*

CAP. III.
 SVGGERIT SPECIALIA IVRA CIRCA
 AGNOS VELVTI DECIMARVM GABELLÆ
 EMPHYTEVTICÆ ET SOCIDÆ.

Inter *Decimas* Clericis vel *Ecclesiæ* in sustentationem, ut et Laicis hodie exsolvendas post *predialem* (*personalis* enim in desuetudinem Germaniæ abiit, vid. *Wernde in Tr. vom Zehend-Recht Lib. I. cap. 2.*) alteram constituit speciem illa, quæ dicitur *Animalis*, vulgo der Blut-Zehend/ et a nonnullis ad *decimas mixtas*, welche von dem Vieh/ als von Kindern/ Kälbern/ Schafen/ Geißen/ Lämmern/ Gänsen und allen andern/ so unter des Hirten Ruthe gehet/ von der Woll/ von Jumen und ihrer Frucht/ als Wachs und Honig gereicht werden/ vid. I. G. Schottelii *Tr. de singular. quibusd. et antiq. in Germ. Iurib. et Observatis cap. VIII. n. 10. nec non n. 15.* et Vir Magnificus Io. WILH. GOEBEL in *Tr. synoptico de iure et iudicio rusticorum fori Germanici c. 3. th. 12. cum not.* De modo decimandi apud veteres Saxones ex *Art. 84. Lib. 2. Land-R.* *ibi:* man giebt auch an manchen Enden etwas bescheidenes zu Zehenden vor die Hufen eine Gans und ein Lamm von der Schaf-Heerd/ die in einem Hofe gehet *ic.* a nonnullis iterum ad *decimas minores*, vid. *Rohrs Haushaltungs-Recht l. 6. c. 8.* pro ut decima hortorum, der Obst- und Garten-Zehend/ computatur, quemadmodum in causa ita conclusum testatur *Dominic. Bassus, Codicis quondam Ingolstadii Professor, in Semicent. Controvers. Controvers. 35. per tot.* *Decime* autem huius *animalis*, uti ex antecedentibus liquet, speciem subalternam eamque peculiarem suppeditat, quæ ab *Agnis* nomen nacta est, et communiter exprimitur der Lämmer-Zehenden/ apud *Dietherr. in Continuatione Thesaur. Pract. Besold.* hac voce: *It. der Klein- und Lämmer-Zehenden/ der Haus- und Lämmer*

inter Zehenden/ apud Chr. L. Leuchium (vel solo ipsius Anagrammate Thucelium notiff.) in Conf. Altdorf. Anno 1702. divulgat: Respons. CXXXI. Tom. I. et in Appendice ad Tr. Wernelin. vom Zehend-Recht (ubi nec sub Lelio idem latere potuit) conf. XXVI. p. m. 466. et 502. iunct. Conf. XXXI. p. 630. ibid.

§. II.

Decima hæc tam frugalis et fructuaria, quam animalis cumque ea Agnina non semper fuit et est pro sua nomenclatura decima pars, sed modo minor modo maior existit numero. Sicuti enim olim in Vet. Fœdere hæc, quæ primo dabatur de armentis et grege in ipsorum alimoniam Levitis Num. XVIII. 20. dicebatur, decima prima, ex qua decimam iterum partem Levitæ concedebant Sacerdotibus filiis Aaron, quæ dicebatur decima ex decima, deinde quilibet Israelitarum ex residuo sibi ipsi separabat decimam, quam comederet, cum ascenderet Hierosolymam ad templum et invitaret Levitas ad convivia ac sacerdotes in vestibulo templi, Deut. XIV. qualis decima secunda appellabatur, infimul tertio quoque ab anno remissionis præter primam loco secunda vel secunda omiffa, decima dabatur pauperibus Levitis, peregrinis, viduis et pupillis, ideo decima tertia et decima pauperis dicta, atque annus ipse tertius, annus decimæ, ibid. XXVI. 12. anno etiam remissionis primo et secundo separabant decimam primam et secundam, sed tertio anno primam et tertiam, omiffa secunda, Schottel. d. l. n. 11. Omnesque hæc decimæ in natura, ceu aiunt, porrigebantur, ita nec hodie partem ubique decimam constituunt, multo minus ipsa decima animalis Agnina, quæ plerumque corpora viva interdum quoque pretium pro istis supponit. Priori enim casu

casu, ubi naturaliter exfolvi solet, accipitur quidem percurrendo gregem *Agninum*, im Durch-Lauff/ sive *Agnus* sit sive *Agniculus*, attamen ab hac captura decimali immunes relinquuntur *Agni servorum*, dei Knechte und Jungens / inde pariter quibusdam in locis exemptos volunt *Agnos primogenitos*, sive quod decimum numerum haud promoveat, wann ein Zeitel-Schaf das erste mahl gelanmet &c. et quando ovis gemellos vel tres forte una vice peperit *Agnos*, quod pro uno duntaxat computentur. vid. *Blum. vom Zehend-Recht cap. 17. §. 3. et 7.* Reperiri enim oves gemelliparas Germ. Zäuppel/ Zauppel-Schafe/ *Salomo Cantic. IV. 2.* de Iudæa testatur, prouti *Aristot. in Mirab. de Illyricis ovibus*, et de Indicis *Ælian. Lib. IV. cap. 32.* quas hinc Græci διῦμα πρόβατα, prisca Romani *Ambegnas* vocabant atque *Trigeminiparas*, quas eodem nomine Germani complectuntur, experientia, quamvis haud quotidiana, comprobat: Altero casu, quo *Canon Agninus* saltem penditur, pretium, quod peculiari ex more aut conventionem in locum rei succedit, sæpe eandem non æquat, dum pro *Agno* v. g. 16. vel 21. denarii persolvuntur, laudat. *Leucht in Append. ad Werndl. d. p. 466. et 502.* quem adeo præstandi modum non male dixeris, hunc den Todten Lämmer-Zehenden oder Lämmer-Zehenden im Geld/ illum vero den lebendigen Lämmer-Zehenden. Cæteroque, cum *Agui vivi* debentur, eos non statim domino decimali, postquam nati et madidi adhuc sunt, offerri, sed tamdiu lacte materno alendos donec ablatari et hisce quis frui queat, tumque demum exhibendos esse ex *arg. L. servus 68. ff. de solut. adfruit excellentiss. Syring.* vero nomine *Schweser. Consil. Intim. O. völd. in Tr. vom Zehend-Recht cap. 6. §. 19.* ubi ex *Rebuff.*

buff. quest. 6. n. 36. seq. Werndl. L. 2. c. 3. et ibi Lael. in not. nec non Blum. c. 6. §. 5. scite modo dictis addit: Dahero werden Schwein/ Kälber und Lämmer gegeben/wann sie abgefogen/ die Gänse aber / wann sie gefiedert/ wo nicht ein anders zwischen dem Zehend-Herrn und Zehend-Mann abgeredet worden/ und hiemit stimmt auch das Bayerische Recht Tit. 28. Art. 16. überein/ mit diesen Worten: Daß/ wo der Blut-Zehend gebräuchlich/ man denselben geben solle/ wann die Thiere allbereit zeitig seynd. An vien Orthen wird dergleichen Vieh/ als Fohlen/ bis Michaelis/ Kälber und Lämmer aber/ bis nach Ostern/ bey der Mutter gelassen. Imo materia eiusmodi *decime animalis Agninae*, nisi præter conventiones dantium et accipientium, consuetudine loci, Statutis aut alia ratione circumscribatur et limitetur, quorsum ipse provocat *Marcian.* in materie *Agnorum*, quamdiu scil. hoc numero habendi sint, *vid. L. 65. ff. de Leg. 3.* intricata exsurgit et sumptuosus iurgis ansam non raro præbet, quales controversias videsis apud *Dietherr.* et *Leuchtium*, egregium utique patriæ nostræ Istorum par, *dd. antea ll.*

§. III.

Decime præfatæ certo pretio sive canone redimi solitæ, dem Todden-Lämmer-Zehenden/ non inconueniens est Gabella, ut ita enunciemus, Emphyteutica, quæ communiter audit venter Agninus, vernaculo der Lams-Bauch/ et species est census Emphyteutici domino Emphyteuticario, dem Leben- und Erb-Zins-Herrn/ quotannis sive de prædio rustico, agris et pratis sive de prædio urbano, sicut ædibus, a proprietario et emphyteuta persolvendi, denotans Agnum mactabilem revera iam mactatum, ein ausgeschlachtet Lamm/ und

wird gemeiniglich um 12. Gr. bezahlt; sed res iterum ex conventionibus, moribus et locorum dispositionibus regulam sibi atque certitudinem pretii adsciscit, Conf. *Dietherr. d. l. voc. Lamms-Bauch*. Ita in Thuringia, iuxta eundem de agro vel prato tantundem grossorum expenditur, in aliis locis de domo unica, von einem Haus / *dimidia ventris Agni pars, ein halber Lamms-Bauch* / exigi eaque 3. crucigeris cum dimidio præstari, alibi vero aliter, solet; In urbe enim laudatissima *Noribergensi*, ceu ex literis quibusdam emphyteuticis antiquis ac probatis, aus dem Erb-Zins-Brieff / mihi conspicere licuit, interdum *integer venter* postulatur, siquidem taberna hoc onere onusta inter reliquas præstationes reales, eundem 43. denariis in præsentem usque diem redimit, giebt für einen *Lamms-Bauch* zwey und vierzig Pfening / unablösiges Liegen-Zinses / halb Walpurgis und halb Michaelis versaltend u. cuius rei, ut non meminerit, de magno viro, in iure et more patrio præ multis versatissimo, *Dietherro* equidem miror!

§. IV.

Supereff frequentissima cum apud Saxones tum et alios hæc locationis species, cum certus alicui datur ovium numerus hoc pacto, ut si quæ istarum pereant, conductor vel alias in illarum locum substituatur, vel æstimationem illarum præstet, *Struv. S. I. C. Exerc. 24. Th. 14.* eaque appellatur ab Italis conventio *Socidæ*, vel *Soccidæ* ut et *Soccidæ*, et oves istæ *ferreæ*, eiserne Schafe / quasi immortales, eo quod locatoribus nunquam moriantur, *Dan. Moller. P. 3. Const. Eccles. 33. n. 10. ibique Carpz. Const. 37. def. 19.* quam conventionis speciem vel ideo materiae *Agnina* præfenti adiungimus, primo, quoniam, si æstima-

tio demortuarum haud praestetur, in earundem locum, ut hoc modo domino sive locatori semper salva existant nullumque ille damnum neque ullum periculum sentiat, sed solus conductor iure conventionis illud sustinere teneatur, aliae substitui debent, *Chr. Ph. Richter. Tr. de Iure et Priv. Cred. cap. 2. m. 1. n. 23. cum seqq. Add. Besold. Thef. Pract. Lit. E. et omnino Struv. disp. de I. O. Sect. II. cap. II. Th. 7. cum suo affecla Leiser. d. l. cap. XIV. n. 16. seq.* hoc autem aliter fieri nequit, nisi *novi fetus* vel *Agni* in vicem decedentium surrogentur atque ita grex aut numerus ovium certus aliquando restituendus perpetuetur. *L. 21. et 22. ff. de leg. 1. Secundo*, quia, licet merces inter locatorem et conductorem haud intercedat, ab hoc tamen isti sapius pro ea certus *Agnorum* numerus e grege ferreo conferri solet; quam materiem cum praeter *Excellentiss. Schweser. in Theatr. Servitut. Tit. X. §. 49.* *Beat. Homborg. huius Athenaei Prof. famigeratiss. et Tilemann. in pecul. dispp. de Socide Contractu, item Beat. Eisen. in disp. inaug. Altdorff. de rebus ac personis ferreis et Tabor. de eod. argumento*, penitus exhaustissent, eorum *B. L. ablegamus.*

VI

Restarent denique innumera alia nobis affinia, sicuti amplissima ventilatio a *Tunicis*, ac praesertim a *Pallio* petita, quod posterius insigne honoris atque dignitatis sive plenitudinis officii pastoralis regulariter Pontifex Rom. Archi. Episcopis aut Metropolitanis et plerisque Germania Episcopis conferre solet e lino et Lana contextum, desumpta a duobus *Agnis* candidis, qui die Agnetis super altare ponuntur, postea traduntur Basilicae D. Petri Sub-Diaconis in pasqua mittendi, suoque tempore tondendi etc. et non amplius secundum dispositionem *Can. Novit. dist. 100.* gratis conceditur, sed hodie ingenti pretio redimitur, ascendenti 25000, thalerorum, imo cum taxis extraordinariis

riis

riis ad 30000. thaler. adeo, ut Germani potissimum de hoc graviter questi sint, et in exemplum adduxerint stupendum e sede Moguntina intra vitam unius hominis pro redimendo Pallio (quod in occidentē cum Episcopo vel latore suo terra mandatur,) septies viginti quinque millia thalerorum Romam fuisse mitenda, Conf. *Rhet. Inst. l. Publ. L. 1. T. 16. §. 15. Strauch. Diss. Exot. l. P. S. Th. 12. Sleidan. de statu Relig. L. 4. et 13. Spelmann. in Glossar. Archæolog. Schweder. Introd. in l. P. Part. Spec. Sect. II. Cap. III. §. 3. ibique cit. Becman. Limm. et Höppink. in primis Hofmann. in d. Cont. Lex. Univerf. voc. Pallium, ubi prolixissimus est; Forent quoque memoratu dignæ quæstiones de pascuis *Agnorum*, de pastorum et opilionum lupos affectantium defraudandi studio, num horum filii in collegia opificum recipiendi, ut et illi, qui filias ipsorum in matrimonium ducunt, an excoriatoribus sint æquandi, et anne factum Iacobi artificio oves et *Agnos* adquirentis sit improbandum? Sed ne filium Ariadnæum in Labyrintho fere inextricabili prorsus deseramus, neglectis istiusmodi et multo pluribus discussionibus, de quibus *Seruo. in sæpe cit. disp. de iure Ovium, Rhet. in singulari disp. de Opilionum Astutiis eorumque pæna, Petrus Müllerus de iure Ovium, B. Consiliarius Engelbrecht de iure pascendi, et maxime Leifer d. l. cap. VI. n. 24. 25. 26. 37. 38. et 40. adiri possunt, nos ad ultimam cum eod. laud. Leifero ibid. §. 36. in honorem Polyarni Patriarchæ, cui prænomen alterum debemus (de altero sive Iohanne Agnifero supra disseruimus P. l. cap. V. §. 8.) mediante quoque negativa sententia destitimus, meditatione hac coronidem opellæ huic imposituri. Nec incongrue negativa placet; ex toto namque contextu *Genes. XXX.* apparet astutiam Iacobæam vel potius egregium artificio, quo quæve ex naturæ penetralibus (neque adeo arte magica aut alia supernaturali methodo) effecerat, ut ex unicoloribus ovibus diversi coloris *Agni* in sui ex pacto nactum commodum nascerentur, non vitio verti, sed magis ex inspiratione divina id egisse, quod Deus iustissimus vindictæ tarditatem gravitate quasi compensans hac ratione vellet rebus Iacobi consulere, et Labani iniquitatem castigare, eodem modo quo iussit spoliare Ægyptum, et hoc ipso Hebrais dedit**

bona Ægyptiorum; Insuper Iacobus gener a Labano focero homine avarissimo debita mercede defraudatus est, mercedem decies ei commutaverat, et dotem ad ferenda onera matrimonii necessariam non annumeraverat, nec laboris sui et suorum pretium alia via ille ab eo extorquere poterat, quemadmodum nec hodie famuli et ministri, dominis sive Labanis (et in pastores et in collaboratores domesticos, et quod ethnicis inauditum, in pastores custodesque iuventutis interdum maiori pecorum cura, cum fastidio educandæ erudiendæque valde redivivis) sufficienter, attamen frustra propter mercedem requisitis, istis malitiose bonam fidem solutionis recusantibus, aliquid subtrahentes, ut trium vel si malueris quinque literarum homines puniri solent. *Carpz. Prax. Crim. Qu. 82. n. 60. et Rhet. d. Diff. Th. 71. Sane Franz. supra ex eo alleg. cap. XXII. prope fin. naturalem quidem causam huic stratagemati, sed non ubique locorum valentem suppeditat, istis in locis, inquit, ubi Iacobus degebat, toto mane usque ad meridiem latuisse in agris desertis et inaquosis circumgebantur oves, circaque meridiem ad puteum compellebantur et adaquabantur. Per aquam igitur limpidissimam recreatis, vegetatis ad venem cupidioribus redditis ovibus ex aspectu virgarum varicolorum imaginatio fuit fortior, qua in aliis passim vix contingere possent: Atvero hæc de re maturius iudicium sit penes Aristoteles, Columellas, Varrones, Galenos, Hippocrates, Cartesios, Huetios, Newtones, Leibnizios, HEISTEROS?*

Hæc ergo, præsentis quidem vice festinata, rudis indigestaque moles formosiorum aliquando vultum exoptans pro instituti et speciminis ratione sufficiat, Deo autem immortalium cum *Agno* immaculato ac facerrimo Pneumate, Triuni, Bono Creatori, Bono Conservatori, Bono Pastori, Bono Duci, Bono Statori, Bono Doctore, Bono Mæcenati, breviter qui τὸ πᾶν ἔχει τὸ ἀείψον ἔστιν ἀνώγειος, esto Laus, Honor et Gloria in sempiterna secula, utilitas, si qua est, actionum nostrarum qualiumcunque almæ Patriæ proximoque nostro, solus per omnem omnino vitam nobis scopus primarius et ultimus.

FINIS.

Accipe quos faulrix tribuit Tibi Pallas honores,
 Accipe militia praemia digna Tuæ.
 Has Tua jam dudum meruit solertia palmas,
 Et labor & studiis mens operata bonis
 Julia præclaro plaudens adfurgit alumno,
 Et capiti donat laurea ferta Tuo
 Vos autem semper vernantes crescite palmae.
 Crescite et Egregium cingite ritè Virum.
 Vsq̃ue stat æterno Laurus generosa vigore,
LÆMMERMANNE, Tuum floreat usque decus.

*Hisce doctissimo LÆMMERMANNŌ Auditori suo perindus-
 srio ad summos in iure honores aspiranti diligentia
 et virtutum premia gratulatur*

IOH. WILHELM GOEBEL,
 Acad. Regio-Ducalis Iulia: h. t. Præceptor.

TE nunc insequitur, Cognate, Corona laborum
 De studiis, quibus heic Basia prima dabas.
 Gratulor, Agnorum studeas defendere *Lura*,
 Quæ bene conveniunt, Agrorumque decent.

*Charissimo ex sorore nepoti meo ita magis animo menteq̃
 quam perpauis hisce lineolis applaudere deprop.*

HENRICVS HILDEBRAND, D.
 Sereniss. *DVCIS PALAT. SOLISBAC.* et Per-Illustris *REIPL. NORIB.*
 Consiliar. nec non in Vniuers. *Alterfin.* Antecessor
 Primar. et Sen. Prof.

Der Lämmermann uns lehrt der Lämmer-Recht und Gaben/
 Auch was die Lämmer Guts von ma- und augen haben /
 Erkläret Er gar schön den ganzen Lämmerstamm.
 Es wolle GOTT davor viel Lämmer Ihm verehren/
 Und bald nach seinem Wunsch ein Weibgen auch beschehren
 Ein Weibgen das so gut und nützlich als ein Lamm.

Dieses schriebe seinem Hochwerthen Herrn
 Deutern zu schuldigsten Ehren

Laurens Heister / D.
 Anatom. et Chirurg. Prof.

IOHANNES IACOBVS LAEMMERMANNVS

Per Anagramma

Mel, Ius; Manna meo: Hoc an? sub nars; ;!

Exegetis Metrica:

IO! Mel, Ius et Manna | meo | de Nomine surgunt:
 | Tuo |

Hoc an? Sub nars, i modo, quippe probat.

❁❁) 72 (❁❁

Zonig/Recht und Manna sind
Meinem Rahmen anvertrauet:
Deinem
Es ist so und wird geschwind
Jedem kund/ der ihn anschauet.

*Præagium hoc Onomasticum
iam Anno MDCCXV. in studiorum incitamentum seruenti
vena privatim elaboratum dilectissimoque Fratri com-
municatum felicissimo tandem impletum calidiori et
fraterno affectu publice repero, ac simul de vita Acade-
mica bene gesta et supremis in præmium Virtutis ad-
discendis Honoribus luridicis latus eidem congratulor*

CHRISTOPH. AVGVSTVS LAEMMERMANN,
Iur. D. et Advoc. Ordinar. Noriberg.

EXere doctrinæ, virtutis et exere dotes,
LAEMMERMANN: novus iam Tibi surgit honor!
Iam iura agnorum memoras, docteq; tueris;
Iura dehinc patriæ, iura virumq; canes.
Sic Astræa Tibi laurum largitur et ostrum;
Ac Fortuna favens præmia plura dabit.
Iulia sic plaudunt, plaudunt Tibi Norica Tempe,
Et studium laudant ingeniumque Tuum.

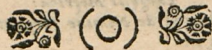
*Honoribus
Prænobilissimi Dn. Candidati, Auditoris quondam sui
per quinquennium indefessi, inter occupationes sic
applaudens deproperavit*

IOHANNES CONRADVS Hagendorf/
Scholæ Laurentianæ. quæ Norib. est Rector.

Vil agnus agit, neque suco aut fraudibus ullis;
Ex æquo atque bono est omne quod usque fuit.
Ergo fas fuerit, quin huius iura tueris,
Ne noceant, quæ ipsi visque dolusque parant:
Laemmernanne Virum hic te dum præstare laboras
Iura agni ostendens, nomen et omen habes.
Macte aulis doctis, ac præmia digna capesse,
Ex æquo atque bono quæ parat alma Themis.

*Ocastylon hoc suo pridem Condiscipulo ac Amico sin-
gulari linq; erigere et agmen congratulantium
simul claudere voluit Sympatriota*

I. L. H.

ULB Halle

3

003 140 865

TA-FL

SPECIMEN SOLLENNE

36.6

IDQVE

POLYHISTORICO-NOMICO-CVRIOSVM
DE EO QVOD MEMORABILE
AC IVSTVM EST CIRCA
AGNOS

1724/2^a

VVLGO

Don Lämmer = Recht

QVOD

COELESTIS AGNI SVFFVLTVS CLEMENTIA ET AVXILIO
IVXTA QVOQVE
EX PERMISSV ET AVCTORITATE
MAGNIFICI ICTORVM IN ACADEMIA IVLIA ORDINIS
PRAESIDE

IO. WILH. ENGELBRECHT D.

ANTECESSORE PRIMARIO CODIC. PROFESSORE PVBL. ORD.
INQVE COLLEGIO IVRID. SENIORE ET h. t. DECANO
PROMOTORE SVO NVNQVAM NON SVMME COLENDO
ET QVIDEM

PRO LICENTIA IN VTROQVE IVRE
EIQVE ANNEXIS HONORIBVS INSIGNIBVS PRIVILEGIIS
ET IMMVNITATIBVS MORE MAIORVM CAPESSENDIS
IN HAC PER-ILLVSTRI

REGIA ELECTORALI ET DVCALI ACADEMIA
AD DIEM XVII. OCTOBR. MDCCXXIV.
IN IVLEO MAIORI

HORIS ANTE ET POMERIDIANIS
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
OFFERT

AVCTOR ET RESPONDENS
IOHANNES IACOBVS Lämmermann/ Norimb.

HELMSTADII,
LITERIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII, ACAD. TYP.

18.

27

